

АНАЛІЗ МОВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ В ХОРВАТІЇ (НА ЗАПИСІ ІЗ СЛАВОНСЬКОГО БРОДУ І ЛИПОВЛЯН)

Bertović, Emily

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:935390>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOST
KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

ANALIZA GOVORA UKRAJINACA U HRVATSKOJ (NA ZAPISIMA IZ SLAVONSKOG
BRODA I LIPOVLJANA)

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Oksana Timko-Đitko

Studentica: Emily Bertović

Zagreb, ožujak 2022.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EAST SLAVIC LANGUAGES AND LITERATURE
UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

SPEECH ANALYSIS OF UKRAINIANS IN CROATIA (ON RECORDS FROM SLAVONSKI
BROD AND LIPOVLJANI)

Master's thesis

Supervisor: Oksana Timko-Đitko, Ph. D.

Student: Emily Bertovic

Zagreb, March 2022

ЗАГРЕБСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ВІДДІЛЕННЯ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

АНАЛІЗ МОВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ В ХОРВАТІЇ (НА ЗАПИСІ ІЗ СЛАВОНСЬКОГО
БРОДУ І ЛИПОВЛЯН)

Дипломна робота

Науковий керівник: д-р. філол. наук Оксана Тімко-Дітко

Студентка: Емілі Бертович

Загреб, березень 2022

Зміст

Вступ.....	1
1. Хронологія переселень українців до Липовлян і Славонського Броду	3
2. Говори української мови	5
2.1. Основні риси систем вокалізму українських діалектах	6
2.2. Основні риси систем консонантизму українських діалектах	8
3. Назви культурних рослин і свійських тварин у говорі українців Хорватії	10
3.1. Мета і завдання питальника.....	10
3.1.1. Учасники дослідження з Липовлян.....	11
3.1.2. Учасники зі Славонського Броду	12
3.2. Аналіз назв.....	14
3.2.1. Назви рослин	15
3.2.2. Назви тварин.....	25
3.3. Говір українців Хорватії між Хорватією і Україною (на підставі аналізу зібраного матеріалу)	34
3.3.1. Назви праслов'янського походження.....	34
3.3.2. Запозичені назви	39
Висновки.....	42
Список скорочень	44
Література.....	46
Анотація.....	49
Summary.....	50
Sažetak	51

Вступ

Рубіж 19-20 століть ознаменувався великими міграційними процесами в усьому світі, в тому числі і в Європі. Мотивом міграції всередині Європи, а отже й України на захід, були переважно економічні та політичні причини. Населення, яке живе на межі бідності, керуючись ідеєю кращого життя, вирушило в далеку подорож до інших країн. Спочатку міграційна хвиля охопила закордонні країни, найчастіше США, Канаду та Південну Америку. У межах Австро-Угорщини, навпаки, населення вирішує емігрувати до західних країн, зокрема на Балкани. У 1870-х роках австро-угорці готувалися до окупації Боснії та Герцеговини, а в Славонії¹ скасування Військового кордону призвело до розпаду сімейних кооперативів, внаслідок чого з'явилися надлишки ріллі, які люди прагнули продати за податки. На ці території приїжджають чехи, словаки, українці та інші народи (Гралоук, с. 27-28).

Життя перших українських переселенців у Хорватії було нелегким. Хоча родюча хорватська низовина нагадувала українцям їхні степи і вони не мали проблем з адаптацією, найбільшою проблемою, безумовно, була асиміляція серед місцевого населення. Хоча і українська, і хорватська належать до групи слов'янських мов, між ними є багато відмінностей. Для запису хорватської мови вживається латиниця, а української – кирилиця. Ці дві мови не належать до однієї підгрупи слов'янських мов. Хорватська належить до південнослов'янської групи мов, а українська - до східнослов'янських мов. Основною перешкодою на шляху асиміляції була також релігія. Хоча українці, які іммігрували до Хорватії, були переважно греко-католиками, місцеве населення, яке було римо-католицьке, пов'язувало їх із православними. При всьому вищевикладеному, одного факту, що українці іншої конфесії, було достатньо, щоб спровокувати неприємні ситуації. Для хорватів це були іноземці, які вживали іншу мову і принесли з собою іншу традицію, звичаї та культуру. Застріжний і Мельник (2020 с. 9) у своїй книзі стверджують, що необхідність адаптації до нової країни, куди іммігрували українці, неминуче призвела до того, що українці почали втрачати почуття ідентичності та приналежності до України. Значна кількість українців ще в 1976 році не вживали активно українську мову у своїх сім'ях, а після цього кількість

---

¹ Область на сході Республіки Хорватія

мовців продовжувала зменшуватися. Проте українці заснували численні асоціації по всій Хорватії, з яких найважливішими для цілей цієї дипломної роботи є КПД «Карпати» в Липовлянах та УКПД «Україна» у Славонському Броді. Завдяки їм українці змогли плекати свою мову та культуру поколіннями: від перших переселенців до наших днів. Хоча українська мова збереглася, слід зазначити, що нинішні нащадки перших переселенців досі активно користуються хорватською мовою в побуті.

Мова є засобом спілкування і постійно змінюється, тому ця дипломна робота спрямована насамперед на збереження, а потім аналіз української мови в Хорватії. Передумовою цього дослідження було те, що мова українців, враховуючи час і покоління їхнього перебування тут, безперечно зазнала певних змін, тому аналіз говору переселенців ми зосередили на назвах свійських тварин і рослин, оскільки в цих групах ми очікували найменше запозичення з хорватської мови, але очікували певних фонологічних та морфологічних змін. У першій частині дипломної роботи ми зробили своєрідну увертюру до аналізу лексики. Для полегшення розуміння центральної частини аналізу, ми представили історичний аспект імміграції українців до Хорватії та перерахували учасників, а потім в окремому розділі описали поділ українських діалектів та їх особливості. Друга частина аналізу складається із зібраного матеріалу, упорядкованого у вигляді словника, після чого ми проаналізували слова за їхнім походженням. Слова праслов'янського походження порівнювалися з хорватськими, а другу категорію становили слова, запозичені з інших мов. В обох категоріях також подані основні характеристики українських діалектів.

1. Хронологія переселень українців до Липовлян і Славонського Броду

Для багатьох українців 18 століття було бурхливим століттям, позначеним багатьма змінами. Гноблення і репресії, а також несприятливі умови життя змусили українців переселятися по всьому світу. Еміграційна хвиля Західної України на Балкани припала на середину 18 століття, а перша велика хвиля імміграції – у 19–20 століттях з Буковини та Закарпаття, які тоді входили до складу Австро-Угорщини. Коли ми говоримо про хвилі імміграції українців до Хорватії, то можна виділити 3 хвилі. Перша хвиля імміграції українців на Балкани проходила на другу половину 1918 року і тривала до кінця 1919 року. Друга хвиля імміграції припала на осінь-зиму наступного року. Третя хвиля переселення відбувалась в 1921 і 1922 роках. У Боснію та Славонію українці переселялися з економічних причин. Брак землі в Україні спонукав багато сімей виїжджати на родючу славонську низовину, бо тоді ці землі пропонувалися безкоштовно, оскільки були незаселені. Окрім українців, прибули також емігранти з Чехії, Угорщини та Словаччини. Окрім міста Загреба, де оселилися українці, більшість із них переселилася до 4 жупанії²: Вуковарсько-Сріємської, Сісацько-Мославинської, Бродсько-Посавської та Осієцько-Баранської. Враховуючи низовину Славонію, куди вони іммігрували, українці переважно займалися скотарством і землеробством (Румянцев, с. 311).

Скасування Військової Країни в Хорватії 1-ого січня 1872 року спричинило розпад сімейних кооперативів, внаслідок чого селянські родини мали велику кількість землі, яку вони просто не могли утримувати, тому хотіли її продати. У той час Австро-Угорщина мала претензії на Боснію і Герцеговину, що призвело до імміграції переважно чеських, словацьких та українських солдатів, які входили до складу монархії. Після окупації Боснії та Герцеговини в 1872-ому році до цих районів мігрували нижчі чиновники та землероби. Ці землероби також населяють райони Славонії в Хорватії, здебільшого навколо Славонського Броду та Новської, серед яких є село Липовляни. Українці іммігрують до Липовлян з Галичини, точніше з південно-західної та східної частини Галичини. Важливо відзначити, що лемки, які є етносом українського народу, приходять на терен Липовлян з південно-західної частини Галичини. На початку 20-ого століття в Липовлянах, крім

---

² Адміністративно – територіальна одиниця Республіки Хорватія

хорватської, розмовляли ще шістьма мовами, серед яких була українська. Село Липовляни досі є багатонаціональним місцем, де проживають хорвати, чехи, поляки, угорці, українці, русини, німці, словаки та інші. Через різні національності в Липовлянах у 1905-ому році до школи прийшли перші учні українського походження. Оскільки імміграція українців до Боснії була ініційована державою, українці іммігрують до Славонії індивідуально. З Лемківщини вони походять із районів Ясло та Горлиці, а зі східної Галичини переважно з півночі Львівської області, а також із Тернопільської та Івано-Франківської областей (Грالیук, с. 27).

У роки після Першої світової війни адаптація до життя на новій території продовжувала залишатися проблемою для українців як юридично, так і релігійно. Серед проблем було отримання громадянства, для чого потрібно було зібрати багато документів, а також чекати на реалізацію громадянства кілька років. У 1929 році у Славонському Броді було вирішено, що громадянство отримають усі українці, які проживали на території Славонського Броду понад 5 років. Але слід зазначити, що на той час місто Славонський Брод не було таким цікавим для землеробів з України, які були переважно селянами. Вони населяли навколишні села: Каніжа, Шумече, Сибінь, Оприсавці, Магіч Мала. У другій половині XIX століття у Славонському Броді проживало близько півсотні українських сімей, а лише через 10 років, у 1972-ому році, кількість зросла до близько сотні сімей. У 1985-ому році в Славонському Броді заснована перша греко-католицька церква (Мельник та Застріжний, с. 7).

2. Говори української мови

Діалектологія – галузь мовознавства, яка займається українськими територіальними діалектами і говірками. Найменша діалектна одиниця – говірка, яка визначає сукупність діалектних ознак кількох населених пунктів в яких немає мовних відмінностей. Протилежно тому, найбільшою діалектною одиницею є наріччя, яке охоплює мовні риси, за допомогою яких вони відрізняються від інших наріччя або діалектних груп (Бевзенко с. 3-6).

В українській мові розрізняємо три основні групи діалектів. Першу групу творять північноукраїнські діалекти або поліські, які охоплюють територію від Володимир-Волинського на півночі до заходу від Сум до Суджі (Плющ та співавт. с. 13). Друга група відноситься до південно-західних діалектах, яка співпадає з південно-західною територією України, ураховуючи і Закарпатську область, а також до неї входять і території поза межами України в сусідній Польщі, Чехії і Румунії (Бевзенко с. 7). Останню групу творять південно-східні діалекти, які охоплюють більшість центральної України і південно-східні території (Плющ та співавт. с. 15). Кожен з цих діалектів містить певні групи говірок. До поліських діалектів належать лівобережнополіські, правобережнополіські та волинсько-поліські говори. Південно-західні діалекти охоплюють волинсько-подільську, галицько-буковинську та карпатську групу говорів, а південно-східна система діалектів – середньонадніпрянські, слобожанські і степові групи говірок (Бевзенко с. 7). Важливо також підкреслити той факт, що в мовознавстві межа між двома територіями, на яких відбуваються певні мовні зміни, називається ізоглосами. В Україні, як і в інших країнах, ці прикордонні зони не чітко відокремлені одна від одної, а це означає, що на цих територіях відбувається накладення певних мовних змін.

Якщо говорити про фонетичні відмінності українських діалектів, перш за все потрібно аналізувати системи вокалізму та консонантизму кожного наріччя: південно-східного, південно-західного, та поліського.

2.1. Основні риси систем вокалізму українських діалектах

Українська літературна мова вибудована на ґрунті південно-східних діалектах, які мають шестифонемний наголошений і ненаголошений вокалізм: [i] – [и] – [e] – [a] – [o] – [y], де фонема [и] та [e] часто наближаються один до одного у ненаголошеній позиції, що властиво і південно-західними діалектами, де система вокалізму також шестифонемна. Карпатська система вокалізму має семифонемну структуру: [i] – [и] – [e] – [a] – [o] – [ы] – [y], поки поліська система вокалізму має аж восьмифонемну структуру: [i] – [и] – [ie] – [e] – [a] – [o] – [yo] – [y] (Бевзенко с. 37-38).

Фонема [i] в українських діалектах поширена по різному, залежно від геологічної основи. Фонема [и], яка стоїть на місці давнього [ъ] характерна у всіх південно-східних і південно-західних діалектах, а в деяких говорах цих двох діалектів, фонема [i] перед [y] у наступному складі може переходити в [y]. У поліських говорах на місці давнього [ъ] у наголошеній позиції стоїть дифтонг [ie] крім волинсько-поліського говору, де замість давнього [ъ] стоїть [i]. У ненаголошеній позиції на місці давнього [ъ] стоять [e] або [и]. Найхарактерніша ознака фонем [i] в українській мові – її історичне чергування з [o] та [e] в закритих та новозакритих складах (віл > вола, стіл > стола). Ця фонетична риса властива майже всім південно-східним і південно-західним діалектам, а також і в частині поліських. У карпатських говорах, етимологічні [o] та [e] чергуються з фонемою [y], а в поліських діалектах воно залежить від наголосу. У ненаголошеній позиції етимологічні [o] та [e] зберігаються, поки в наголошеній позиції стоять діфтонги [yo], [ye], [yi], [yі] та інші (Бевзенко с. 40-48).

Фонема [и] в наголошеній позиції в українській мові в більшості реалізується як фонема переднього ряду високого піднесення з дещо обниженою артикуляцією до середнього ряду. У південно-західних діалектах, і в ненаголошеній і в наголошеній позиціях фонема [и] наближується до [e], у випадках коли фонема [и] стоїть перед губними та шиплячими, а інколи і перед сонорними [p] та [л] (сен – син, жето – жито). У поліських діалектах фонема [и] наближується до [i] (бік – бик) і в ненаголошеній і в наголошеній позиціях (Бевзенко с. 48-49).

Фонема [e] в наголошеній позиції майже у всіх українських діалектах виступає як звук переднього ряду середнього піднесення. У частині південно-західних і карпатських

діалектах фонема [e] переходить в [a] (шастий, цагла) після сонорних, губних та шиплячих і в наголошеній, але інколи і в ненаголошеній позиціях. У ненаголошеній позиції частіше буває так, що фонема [e] зближується з [и] у південно-східних, південно-західних та поліських діалектах (сило, міні) (Бевзенко с. 49-51).

Фонема [a] в наголошеній позиції реалізується як нелабіалізований звук заднього ряду низького піднесення. З одного боку, фонема [a], яка походить і з етимологічного [a] і з давнього [e] і в ненаголошеній і в наголошеній позиціях у всіх південно-східних, більшості південно-західних та карпатських говорах звучить виразно. З іншого боку, у поліських діалектах фонема [a], яка походить від етимологічного [a] виступає як звук [a] під наголосом і в ненаголошеній позиції, поки фонема [a], яка походить від етимологічного [e] виступає як звук [a] лише під наголосом, а в ненаголошеній позиції як [e] (теля - теле). У частині південно-західних діалектах, зокрема галицько-буковинських і покутьсько-буковинських говорах фонема [a] реалізується після м'яких приголосних, шиплячих та [й] як звуки [e], [и], [і] (жеба, лоше). Буває таке, що фонема [a] наближається до [o], найчастіше у південно-західних та карпатських говорах (Бевзенко с. 56-57).

Фонема [o] в наголошеній позиції виступає у всіх українських говорах як лабіалізований звук [o] заднього ряду середнього піднесення. У південно-східних і південно-західних діалектах існує так зване укання. Це – явище, коли фонема [o] в ненаголошеній позиції наближається до фонемі [y] (гулубка, вуда). На відміну від південно-західних та східних діалектах, у частині поліських діалектах характерне акання (вада, галава) (Бевзенко с. 53-56).

Фонема [y] в основному вияві реалізується як лабіалізований звук [y] заднього ряду високого піднесення. У карпатських говорах, фонема [y] у новозакритих складах виступає як етимологічні [o] та [e] (кун, вул). Варто згадати, що в деяких південно-західних діалектах фонема [y] під наголосом та перед твердим приголосним наближається до [o] (корка, госка) (Бевзенко с. 52-53).

2.2. Основні риси систем консонантизму українських діалектах

Між системами консонантизму кожного із вище згаданих груп діалектів існує різниця в погляді кількісного складу приголосних фонем, їх навантаженості і частоти вживання в мовленні. Система консонантизму української літературної мови складається з 32 фонем, які, залежно від принципу творення приголосних, поділяються на групи за місцем і способом творення, а також і за звучністю та за співвідношенням шуму й тону (Плющ та співавт. с. 28-29). До системи консонантизму літературної мови найближча – система південно-східних діалектів (Бевзенко с. 63).

Від губних [б], [п], [м], [в], [ф], в українській мові взагалі найменше вживається фонема [ф], а паристими бувають лише б-п. Фонема [ф] найчастіше виступає у словах іншомовного походження. У південно-західних говорах, фонема [ф] вживається не лише у словах іншомовного походження, а й заступає собою питому звукосполуку [хв] (фалити, фіст). У південно-західних діалектах теж варто згадати і перетворення двофонемних сполук [бн] та [вн] які переходять у [вн] та [мн] (дамно, потрімно) (Бевзенко с. 63-67).

Передньоязикові фонemi [д], [т] і [в] у літературній мові і у всіх діалектах реалізуються в такій варіанти. У південно-західних та південно-східних діалектах перед [і], після м'яких приголосних або в кінці слова, фонemi [д] і [т] переходять у [г] і [к] (кіло, кісто) (Бевзенко с. 67-68).

Фрикативи [з] і [с], як і вище згадані передньоязикові проривні [д] і [т], реалізуються в такій варіанти. Майже у всіх українських діалектах, фонemi [з] і [с] перед [і] виступають пом'якшено. У південно-західних діалектах, зокрема у наддністрянських говорах, фонemi [з] і [с] перед [і] наближуються до [ж] і [ш] (жіма, шіно) (Бевзенко с. 69-70).

Шиплячі [ж] і [ш] в більшій мірі існують лише як тверді варіанти [ж] і [ш]. У південно-східних діалектів вони пом'якшені перед [і], яке походить від етимологічного [e], а також і перед [а] у відміннювані іменників середнього роду або перед [у] в іменниках третьої відмини. На відміну від південно-східних діалектах, у південно-західних, зокрема у подільських і карпатських говірках відбулося ствердіння шиплячих, що призвело до створення звукосполук [жы] і [шы] (жыто). У наддністрянських та покутсько-буковинських говірках південно-західного діалекту відомі переважно як м'які фонemi (Бевзенко с. 70-71).

Африкати [дж], [дз], [ч], [ц] відрізняються у всіх українських діалектах. Так у південно-східних діалектах африкат [дз] заступається фонемою [з] (зеркало, кукуруза). У південно-західних говірках африкати [дж] та [дз] виступають у словах, які запозичені з польської або румунської мови (джубок, дзінкувати), а також у словах слов'янського походження (меджа) (Бевзенко с. 71-76).

Сонорні [р], [л], [н] разом із їхніми пом'якшеними варіантами вживаються і в літературній мові і в більшій мірі у всіх українських діалектах. У південно-західних діалектах виявляються звукосполуки [ир], [ил], [ер], [ел], [ыр], [ыл] паралельно з [ри], [ли], [ре], [ле], [ры], [лы] (былха, блыха, блеха, блиха). У карпатських говірках вживається пом'якшений напіввідкритий звук заднього носового [н] перед [к] та [г] у запозичених слів, але й у питомих слов'янських слів (співанька, аньгіна) (Бевзенко с. 76-80).

Фонема [й] у поліських діалектах втрачається після голосного префікса (пришли, зашли), а також вживається у формі протетичного звука на початку слів (ягон > вагон, йиндик > індик) і у поліських і у частині південно-західних діалектах (Бевзенко с. 80).

3. Назви культурних рослин і свійських тварин у говорі українців Хорватії

3.1. Мета і завдання питальника

Мета нашого дослідження:

1. Зібрати та проаналізувати словник українців, які емігрували до Хорватії, на основі заздалегідь підготовлених матеріалів назв рослин і тварин та порівняти його з даними українських діалектів і літературної мови.
2. Опрацювати проаналізований словник залежно від походження слова

Наше дослідження було спрямоване на аналізі назв рослин і тварин українців, які емігрували до Хорватії на початку двадцятого століття. Враховуючи, що українці, які взяли участь в опитуванні, насправді є нащадками українців, які іммігрували до Хорватії, припускалося, що зібрані дані обов'язково включатимуть слова, які вони перейняли з хорватської мови. Ми хотіли побачити, наскільки респондентам вдалося зберегти українську мову протягом століття перебування в Хорватії та наскільки хорватська мова мала на це вплив.

Всього в дослідженні взяли участь 13 респондентів. Шість респондентів були з Липовлян та сім із Славонського Броду. Кожному респонденту було продемонстровано загалом 120 фотографій домашніх тварин і рослин, відсортованих за категоріями: фрукти, дерева та їхні частини, овочі, квіти та частини квітів, культурні рослини та їх частини, домашні тварини та їхні частини. Відповіді кожного з респондентів були зібрані в окремі списки, на яких були записані хорватські назви згаданих рослин і тварин. Окрім відповідей на запитання, також фіксувалися імена та прізвища респондентів, рік народження та місце чи область, звідки їхні предки іммігрували до Хорватії.

3.1.1. Учасники дослідження з Липовлян

Важливо підкреслити, що всі кореспонденти цього дослідження народилися в Липовлянах. Їхні дідусі і бабусі іммігрували з України до Хорватії, а це означає, що учасники дослідження – це друге покоління нащадків іммігрантів, які народилися в Хорватії.

Перший учасник народився 1948-ого року у Липовлянах. На питання про предків, які іммігрували до Хорватії, відповідає, що вони приїхали з міста Дрогобич в 1900-ому році. Місто Дрогобич належить до Львівської області і самим тим до південно-західних діалектів, а знаходиться саме між бойківським і наддністрянським говірками.

Другий учасник – жінка, яка народилася 1966-ого року. Її предки, а саме батькова бабуся приїхала із села Поляни. Село Поляни – лемківське село у Польщі, близько кордону з Україною.

Третій учасник – чоловік, якому 68 років. Він народився в 1954-ому році. На питання про його предків відповідає, що вони також приїхали з Лемківщини. Точніше, вони приїхали в 1904-ому році із села Крамна, яке знаходиться в Польщі і належить до Підкарпатського воєводства.

Четвертий учасник теж чоловік. Він народився в 1959-ому році. Його дідусь іммігрував до Хорватії в 1901-ому році із селища Коропець у Тернопільській області. Тернопільська область належить до південно-західних діалектів, а саме селище до наддністрянських говірок.

П'ятий учасник – чоловік. Він народився у 1940-ому році. На питання про його предків каже, що в 1901 році приїхав його дідусь по батьковій лінії, а вже в 1906-ому році приїхав і дід по материнській лінії у село Деветина, яке знаходиться в території Боснії та Герцеговині. Обидва дідусі приїхали з колишнього Буцацького району у південно-західній частині України Тернопільської області. Буцацький район належить до наддністрянської говірки.

Шостий учасник – жінка п'ятого учасника. Вона народилася в 1951-ому році. Предки по батьківській лінії приїхали з міста Коломия, яке знаходиться в Івано-Франківській

області. Якщо говорити про говірку в місті Коломия, то вона десь на межі покутсько-буковинських і гуцульських говірок.

3.1.2. Учасники зі Славонського Броду

Як ми зазначали з респондентами з Липовлян, респонденти зі Славонського Броду теж друге покоління, що народилося за межами України. Вони народилися або на території Хорватії, або в Боснії та Герцеговині, звідки згодом переїхали до Хорватії.

Перший учасник – чоловік, який народився в 1949 році. Його предки виїхали з міста Підгайці в Тернопільській області, яке належить до наддністрянських говірок.

Наступний учасник – жінка першого учасника. Вона народилася 1951-ого року. Її предки теж з Тернопільської області.

Третій учасник також жінка. Вона народилася 1945-ого року у селі Кремна, яке знаходиться в Боснії та Герцеговині. Її батько приїхав в 1900-ому році з міста Тячів у Закарпатській області. Місто Тячів належить до закарпатських говірок. Її мати з Тернопільщини, тобто говірка, якою мати спілкувалася, ймовірно належить до наддністрянських або волинських говірок.

Четвертий учасник – жінка. Вона народилася 1949-ого року в селі Канижа в Хорватії. На запитання про її предків не може згадати з якого міста чи області вони приїхали, але зазначає, що вийшла заміж за чоловіка, в сім'ї якого активно вживали українську мову і щодня розмовляла зі свекром і свекрухою українською мовою.

П'ятий учасник теж жінка. Вона народилася 1955-ого року. Предки по материнській лінії приїхали на територію Хорватії з міста Броди у Львівській області. Місто Броди належить до південно-західних діалектах, а саме до волинських говірок. Предки по батьківській лінії приїхали з містечка Гусятин Тернопільської області. Містечко знаходиться десь на межі наддністрянських і подільських говірок.

Шостий учасник – чоловік. Він народився 1955-ого року в селі Канижа. На запитання про його предків відповідає, що дід по батьківській лінії приїхав 1900-ого року із села Гончарівка Львівської області, яке належить до південно-західного діалекту, а саме до

волинських говірок. Бабуся по батьківській лінії із села Червоне, яке теж належить до волинських говірок. Предки по материнській лінії з Тернопільської області, тобто їхня говірка належить до наддністрянських або подільських говірок.

Сьомий учасник – жінка шостого учасника. Вона народилася 1958-ого року у Вуковарі. Дідусь по материнській лінії приїхав з Тернополя у Боснію та Герцеговину, а потім у 1952-ому році до Вуковару.

Усі респонденти цього дослідження добровільно брали участь у дослідженні.

3.2. Аналіз назв

У цьому розділі ми представимо зібрані матеріали у вигляді словника та проаналізуємо кожне слово на основі фонетичних, морфологічних та етимологічних характеристик. Для кожного слова чи його варіанта ми спробуємо знайти відповідне слово в українських південно-західних говірках, враховуючи, що предки переселенців походили саме з цих територій України. Словник складається з 145 словникових статей. Зазначимо, що учасникам було продемонстровано загалом 120 фотографій різних рослин і тварин, а причиною того, що словник складається саме з 145 лексем, є те, що деякі слова мають різні корені, але позначають одну назву. Враховуючи велику кількість учасників, ми також очікували, що кожен учасник матиме певні фонологічні відмінності, які ми також зафіксували та проаналізували. Тому, враховуючи кожен фонетичний варіант, кількість зібраних назв зростає до 302. Словник поділено на два підрозділи: назви рослин і назви тварин. Підрозділ назв рослин складається з 14 назв для плодів (18 різнокореневих слів і 30 фонетичних варіантів), 13 назв для дерев та їх частин (12 різнокореневих слів і 20 фонетичних варіантів), 22 назв овочів (28 назв різнокореневих слів і 57 фонетичних варіантів), 11 назв квітів і частин квітів (13 різнокореневих і 17 фонетичних варіантів), 13 назв культурних рослин та їх частин (15 назв різнокореневих слів і 28 фонетичних варіантів). Підрозділ про назви тварин складається з 47 назв тварин та їх частин (59 різнокореневих слів і 150 фонетичних варіантів).

У словнику спочатку наводяться всі зібрані варіанти, згадані учасниками дослідження. Усі згадані варіанти ми вирішили записати так, як їх вимовляли учасники дослідження. Після цього подається відповідник цього слова в українській літературній мові. Потім ми вирішили перерахувати подібні варіанти іншими мовами. Після цього ми описали етимологію слова, а нижче зробили фонологічний та морфологічний аналіз. Якщо нам давали можливість, ми порівнювали оброблене таким чином слово з українськими діалектами.

3.2.1. Назви рослин

Фрукти

1. БРОСКВА; БРОСКВИНА; БРУСКВЕНА – персик; п. brzoskwinia, brzoskiew, хрв. breskva. Слово увійшло через польське посередництво до східнослов'янських мов. Запозичене з середньолатинського *persica* «персик». (ЕСУМ I, с. 263). Усі варіанти відомі в українській мові. Варіант БРУСКВЕНА свідчить про наближення [и] до [е] в говорах південно-західного наріччя (УДБ, с. 48).
2. ВІНОГРАД – виноград; р. виноград, бр. віноград. Слово походить від гот. *weinagards* «виноградник», утвореного з основ *wein-* «вино» і *gard* «город, сад», спорідненого з псл. *gord-* «город». На східнослов'янському ґрунті втрачено значення другого компонента і слово сприймається як просте (ЕСУМ I, с. 377).
3. ВЕШНЯ; ВИШНЯ - вишня; п. *wiśnia*, ч. *višeň* (дерево), *višně* (плід), слц. *višňa*. Можливо слов'янського походження (ЕСУМ I, с. 387). Варіант ВЕШНЯ вказує на те, що в говорах південно-західного наріччя нечітко вимовляється і наголошений [и], який наближується до [е] (УДБ, с. 48).
4. ВОРІХ; ГОРІХ; ОРІХ – горіх; п. *orzecz*, ч. *ořech*, слц. *orech*. Походження неясне. Варіанти ВОРІХ, ОРІХ можливо з лит. дієслова *řešiti* «розв'язати» (ЕСУМ I, с. 567).
5. ГРУШКА – груша; п. *grusza*, *gruszka*, ч. слц. *hruška*, хрв. *kruška*. Слово слов'янського або іранського походження (ЕСУМ I, с. 607).
6. ДУНЯ, ТУНЯ – айва; хрв. *dunja*. Варіант ДУНЯ можливо запозичений від хорватської мови. Варіант ТУНЯ теж існує в хорватській мові в тому самому значенні (НІР).
7. КАШТАН – каштан; р. каштан, п. *kasztan*, ч. *kaštan*. Слово німецького походження, яке в українську мову увійшло через польську та чеську мови. Слово співпадає з українською літературною мовою. див. КЕСТЕН
8. КЕСТЕН – каштан; хрв. *kesten*. Ймовірно запозичене слово з хорватської мови. див. КАШТАН
9. ЛІСКА – ліщина; п. *leszczyna*, ч. *líska* слц. *lieska*, хрв. *lijeska*, гуц. гов. ліска (СГГ, с. 106). Можливо з праслов'янського слова *lěsъ*, *lěsa* (ЕСУМ III, с. 267). Лісковий плід ЛЄЛЬКИ (ЛП) можливо запозичення з хорватського *ljeljak* (рег. варіанта плоду ліски) (НІР).

10. МАЛЕНА; МАЛИНА – малина; п. ч. слц. хрв. *malina*. Можливо з праслов'янського *malina* або латинського *mogim* «шовковиця, ожина» (ЕСУМ III, с. 372). Варіант МАЛЕНА вказує на нечітке вимовлення наголошеного [и] у говорах південно-західного наріччя (УДБ, с. 48) .
11. ОВОЧЕ; ОВОЧИ – фрукти; ч. *ovoce*, слц. *ovocie*, хрв. *voće*. Можливо загальнослов'янського походження, яка в такому значенні вживається в українських діалектах (ЕСУМ IV, с. 151). див. САДОВИНА
12. ПОЛУНЕЧА; СУНЕЧА – полуниця; Від праслов'янського слова *sonica*. Наближення [и] до [е] (УДБ, с. 48). В українській мові існує слово суниця, в тому самому значенні (СУМ). Пом'якшений [ц] перед [я] переходить у [ч]. див. ТРУСКОВКИ, ЯГОДА
13. САДОВИНА – фрукти; Від праслов'янського дієслова *saditi* «садити». Слово відоме в українській мові теж як плід садових дерев; фрукти (СУМ)
14. СЛИВА; СЛИВКА – слива; п. *šliwa*, ч. *slíva*, хрв. *šljíva*. Можливо пов'язане з латинським *līvos*, що означає синюватий колір (ЕСУМ V, с. 298). Обидві варіанти відомі в українській мові. Наближення наголошеного [и] до [е] характерне в говорах південно-західного наріччя (УДБ, с. 48).
15. ТРУСКОВКИ – полуниця; Слово звуконаслідувального походження від шуму, який створюється при зриванні полуниць. В українській мові відоме як трускавка (ЕСУМ V, с. 659). У деяких південно-західних говорах [а] зближується з [о] перед [в] як звукосполюки (УДБ, с. 57). див. ПОЛУНЕЧА; СУНЕЧА, ЯГОДА
16. ЯГОДА – полуниця; п. *jagoda*, ч. *jahoda*, хрв. *jagoda*. Можливо від праслов'янського слова (*j*)*agoda* з допомогою суфікса *-od-* (ЕСУМ VI, с. 534). У закарпатських говорах ягоди, в тому самому значенні (СЗГ, с. 428). У гуцульському говорі єгода або ягода (ГС, с. 66). див. ПОЛУНЕЧА; СУНЕЧА, ТРУСКОВКИ
17. ЯПКО – яблуко; п. *jablko*, ч. *jablko*, хрв. *jabuka*. Слово походить від праслов'янського (*j*)*ablъko* і спочатку означувало плід будь-якого дерева. В українській мові відоме слово ябко (ЕСУМ VI, с. 529-530). Очевідно в говорах українців з Славонського Броду і Липовлян відбулося регресивне оглушення [б], яке опинилось перед глухим [к].
18. ЯБЛОНКА; ЯБЛУНЬКА; ЯБЛУНЯ – яблуня; на відміну від хорватської мови, де плід і дерево яблуні не відрізняються, в говорах українців з Липовлян і Славонського

Броду існує чітка різниця. Варіант ЯБЛУНЬКА є зменшеною формою, яка відома в українській літературній мові.

Дерева та їхні частини

1. БЕРЕЗА – береза; п. bŕzoza, ч. břıza, хрв. breza. Слово праслов'янського походження від слова bérŕza<berga «береза» (ЕСУМ I, с. 171). У говорах українців з Липовлян і Славонського Броду наявне повноголосся, яке характерне в усіх східнослов'янських мовах. На місці праслов'янського ТерТ є сполучення ТереТ.
2. БУК; БУКОВЕНА – бук; п. ч. buk, хрв. bukva. Можливо з праслов'янського buku, род. в. bukъve, яке позичка з германських мов. Обидві варіанти відомі в українській мові (ЕСУМ I, с. 284). Характерне наближення [и] до [е] в південно-західних говорах (УДБ, с. 48). див. ГРАБ, ДУБИНА
3. ВЕРБА – верба; п. wierzba, ч. vtba, хрв. vtba. Від праслов'янського vьrba яке утворилося від слов'янського збірного іменника vьrbъje (ЕСУМ I, с. 350). Форма верба повністю відповідає фонетичним правилам української мови за яким редукований перед [р] завжди в сильній позиції.
4. ГЛЯКА; ГЛЯГА – гілка; гуц. гов. гіляга (СГГ, с. 50), ч. hůl «палиця; прут», слн. gól «молодий стовбур без гілок». Пов'язане із праслов'янським словом goľ (ЕСУМ I, с. 513). Варіант гіляга присутній у наддністрянських говорах (НРС, с. 91).
5. ГРАБ – бук; в українській мові існує слово граб, але в значенні дерева або куща родини березових (СУМ). Очевидно респонденти переплутали терміни. див. БУК; БУКОВЕНА, ДУБИНА
6. ДУБ – дуб; р. дуб, п. đab, ч. dub. Спільнослов'янське слово індоєвропейського походження (ЕСУМ II, с. 137-138).
7. ДУБИНА – бук; в українській літературній мові існує слово дубина в значенні дубового лісу (СУМ). Очевидно респонденти переплутали терміни. див. БУК; БУКОВИНА, ГРАБ
8. ДУД; ДУДЕНЯ, ДУДОВЕ – шовковиця; р. шелкóвица, бр. шаўкоўніца, хрв. dud. В українській мові слово утворене від іменника «шовк» (ЕСУМ VI, с. 450-451). Відомий варіант «тут», який увійшов у слов'янські мові з тюркських мов (ЕСУМ V, с. 686). Варіант ДУД можливо запозичений з хорватської мови. Варіант ДУДЕНЯ

можливо самостійно утворений за принципом «яблуня», «вишня», «черешня». Варіант ДУДОВЕ можливо утворений за принципом дерева шовковиці «дудове дерево».

9. КОРИНЬ; КОРИНЧЕК; КОРЕНЬ – корінь; р. корень, п. korzen, хрв. korijen. Пов'язане із праслов'янським koę. Походження не зовсім ясне (ЕСУМ III, с. 24-25). Варіант КОРИНЧЕК має характерне наближення [и] до [е] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 49). Означає зменшено-пестливе слово утворене від основи корінь + суфікс -ик-. Варіант КОРЕНЬ означає історичне чергування [о],[е] з [і] (УДБ, с. 43).
10. ЛЕПА – липа; п.слц.хрв. lipa. Спільнослов'янське слово, може бути пов'язане з дієсловом ліпити або прикметником липкий, яке дано йому за його липкий сік або через те, що листя липи вкриті липким нальотом (ЕСУМ III, с. 237). Характерне наближення [и] до [е] (УДБ, с. 48).
11. ЛЕСТ; ЛИСТОК - лист; п. liść, ч. List, хрв. list. Від праслов'янського слова listъ (ЕСУМ III, с. 243). В українській мові закономірно редукований в слабкій позиції занепав. Характерне наближення [и] до [е] в наголошеній позиції, коли голосний під напруженням (УДБ, с. 48). Обидві варіанти відомі в українській мові. Варіант ЛИСТОК утворений від основи лист + змен.-пестл. суфікса -ок-.
12. ТОПОЛЯ; ТОПОЛА – тополя; п. topola, ч. topol, хрв. topola. Спільнослов'янське слово, можливо запозичене з латинського «populus» (ЕСУМ V, с. 600). На варіант ТОПОЛА ймовірно вплинула хорватська мова.

Овочі

1. БАРАБОЛЯ; БУЛЬБА – картопля; п. barabola, ч. brambor, лемк. бараболя (СГГ, с. 22). Варіант БАРАБОЛЯ увійшов через назву німецької землі Brandenburg, звідки картопля поширювалася на схід (ЕСУМ I, с. 137). Вживається в українських наддністрянських говорах (НРС, с. 47). Варіант БУЛЬБА запозичено з польського слова «bulba», яке походить від латинського «bulbus» (ЕСУМ I, с. 291). див. КАРТОПЛЯ, КАРТОФЛІ, КАРТОФЕЛЬ
2. БІБ; БОБ – біб; п. ч. хрв. bob. Від праслов'янського слова bobъ. Спільнослов'янське слово (ЕСУМ I, с. 189).
3. БОСТАН – кавун; хрв. діал. bostan. Запозичення з хорватської мови (НІР).

4. БУРАК; БОРАК – буряк; слово через польське посередництво увійшло в українську мову, запозичено з латинської або італійської. Обидві варіанти в такому значенні відомі в українських говорах (ЕСУМ I, с. 305; СЛГ, с. 36; СГГ, с. 27). див. ЦВИКЛА; ЦВИКЛЯ; ЦВЕКЛА; ЦЕКЛА; ЦИКЛА
5. ВОГІРОК; ОГІРОК – огірок; п. ogórek, ч. okurka, хрв. діал. ugorak (НІР). Слово запозичене з грецької мови, яке в такому значенні відоме в українських діалектах. У хорватській мові, поряд із варіантом «ugorak», який вживається в штокавському діалекті, (НІР), існує також «vugorek», який вживається у кайкавському діалекті (RPG). Варіант ВОГІРОК свідчить про діалектальну різноманітність у вживанні протетичного приголосного [в] (УДБ, с. 83).
6. ГАРБУЗ – гарбуз; п. harbuz, тур. karviz. Запозичене з тюркських мов. див. ДУБЛЕК
7. ГОРОДИНА – овочі; слово відоме в українській мові в такому значенні (СУМ).
8. ГОРОХ, ГОРОШОК; ГУРУШОК; – горох; р. горох, п. groch, ч. hrach, хрв. grašak. Можливо з праслов'янського слова gorъх у якому відбулася східнослов'янська фонетична зміна ТорТ до ТороТ. Варіант ГОРОШОК утворений від основи горох + змен.-пестл. суфікса -ок-. Варіант ГУРУШОК свідчить про наближення [о] до [у] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 54).
9. ДЕНЯ; ДИНЯ – диня; п. dynia «кавун», ч. dýně «кавун», хрв. dinja. Загальнослов'янська лексема грецького походження (ЕСУМ II, с. 73). У варіанті ДЕНЯ характерне наближення [и] до [е] (УДБ, с. 48).
10. ДУБЛЕК – гарбуз; діал. хрв. duplek. Запозичення з хорватської мови з діалекту (НІР).
11. КАВУН – кавун; р. кавун, п. kawon, ч. kavon. Слово запозичене з турецької мови (ЕСУМ II, с. 336). Для досліджуваних говорів це літературне українське слово.
12. КАПУСТА – капуста; р. капуста, п. kapusta, хрв. kurus. Загальнослов'янське слово запозичене з латинської мови (ЕСУМ II, с. 378).
13. КАРТОПЛЯ; КАРТОФЕЛЬ – картопля; р. картофель, п. kartofla, бол. картоф. Слово запозичене з німецької мови, яке в українську мову увійшло через польську (ЕСУМ II, с. 396).
14. КВАСОК; КЕСЛИЧА; КИСЕЛИЦА; КИСЕЛИЧ – щавель; У гуцульських говорах квас – щавель (ГГ, с. 92). У подільських говорах відомий варіант КВАСОК у тому

самому значенні (МДСПГ, с. 193). Варіанти КЕСЛИЧА, КИСЕЛИЦА, КИСЕЛУЧ ймовірно настали під впливом хорватського слова *kiselica* (НІР).

15. КОПРЕВА; КОПРИВА; КРОПИВА; КРУПИВА – кропива; р. крапива, ч. *korřiva*, хрв. *korřiva*. Можливо з праслов'янського *kroriva*, яке походить від дієслова *kroriti* (ЕСУМ ІІІ, с. 103). Форма КРОПИВА співпадає з літературною мовою. Варіант КОПРИВА відомий в українському говору лемків (СЛГ, с. 170). Характерне наближення [и] до [е] у варіанті КОПРЕВА (УДБ 48). Характерне наближення [о] до [у] у варіанті КРУПИВА (УДБ, с. 54).
16. ЛУБЕНИЦЯ; ЛЮБЕНИЦЯ – кавун; хрв. *lubenica*. Запозичення з хорватської мови.
17. МАХУНА; МОХУНА; МАВУНА – стручкова квасоля; хрв. *mahune*. Запозичення з хорватської мови. Варіант МАВУНА теж із хорватського діалекту. Наближення [а] до [о] у варіанті МОХУНА, яке характерне у наддністрянських та надсянських говорах (УДБ, с. 57).
18. МОРКВА – морква; п. *marchew*, ч. *mrkev*, хрв. *mrkva*. Можливо з праслов'янського *mr̥ky* (ЕСУМ ІІІ, с. 514).
19. ОВОЧЕ – овочі; ч. *ovoce*, слц. *ovocie*, хрв. *rovčće*. Можливо виведено з праслов'янського *ovokъ* «плід, фрукт» (ЕСУМ ІV, с. 151). Суфікс -е- у формі множини замість українського -і-, ймовірно настав під впливом хорватської мови. див. ПОВРЧЕ
20. ПАПРЕКА; ПАПРИКА – перець; р. паприка, п. *parryka*, хрв. *parrika*. Слово запозичене з угорської мови, яке походить від латинської (ЕСУМ ІV, с. 285). Лексеми збережені під впливом хорватської мови. Варіант ПАПРЕКА свідчить про нечітке вимовлення наголошеного [и], яке характерне в південно-західних говорах (УДБ, с. 48).
21. ПАТЛИДЖАН – баклажан; хрв. *patlidžan*. Запозичення з хорватської мови.
22. ПЕТРУШКА; ПІТРУШКА – петрушка; р. петрушка, п. *pietruszka*, ч. *petržel*. Запозичене з польської мови, а походить від німецької (ЕСУМ ІV, с. 362).
23. ПОВРЧЕ – овочі; хрв. *rovčće*, запозичення з хорватської мови.
24. РЕПА; РІПА – цукровий буряк; п. *rzera*, ч. *řira*, хрв. *gera*. Від праслов'янського слова *gĕra*. В українських говорах відоме слово *ріпа*, але в значенні картоплі (ЕСУМ V, с. 96; СГГ, с. 151). Можливо вплив хорватської мови. див. БУРАК

25. ФАСОЛЯ – квасоля; р. фасоль, п. fasola, хрв. діал. fažol. Слово походить від латинського слова phaseolus в значенні «квасоля», яке в українську мову увійшло через польське посередництво, а в тому самому значенні відоме і в українських говорах (СГГ, с. 174; НРС, с. 261; СЛГ, с. 407).
26. ЦВИКЛА; ЦВИКЛЯ; ЦВЕКЛА; ЦЕКЛА; ЦИКЛА – буряк; в наддністрянських говорах відоме слово цвікла (НРС, с. 269), яке в такому значенні походить з грецької мови, а в українську мову увійшло через польське посередництво (ЕСУМ VI, с. 230). Варіант ЦИКЛА ймовірно запозичений з хорватської мови. Характерне нечітке вимовлення фонема [и] у варіанті ЦЕКЛА (УДБ, с. 48). див. БУРАК; БОРАК
27. ЦЕБУЛЯ; ЦИБУЛЯ – цибуля; р. цибуля, п. cybula ч. cibule. Слово латинського походження, яке в українську мову ввійшло через польську та німецьку (ЕСУМ VI, с. 243). Характерне наближення [и] до [е] у ненаголошеній позиції в південно західних говорах (УДБ, с. 49).
28. ЧАСНИК; ЧЕСНИК; ЧЕСНОК, ЧИСНИК; ЧУСНИК – часник; р. чеснок, п. czosnek, ч. česnek, хрв. češnjak. Слово походить від праслов'янського дієслова česti «чесати», яке утворило субстантивовані прикметник česнь. Усі варіанти відомі в українських говорах (ЕСУМ VI, с. 282; НРС, с. 274).

Квіти

1. ВИСИБАБА – підсніжник; запозичення з хорватської мови. див. ДРЕМАВАЦ, КЛОБУЧОК, НАВІСНИК
2. ДРЕМАВАЦ – підсніжник; В хорватській мові слово *drijemavac* відповідає терміну білоцвіту в українській мові. Очевидно, респоендент із Липовлян переплутав терміни.
3. КАМЕЛИЦА; КАМИЛИЦА – ромашка; запозичення з хорватської мови. Характерне нечітке вимовлення фонему [и] в наголошеній позиції (УДБ, с. 48).
4. КЛОБУЧОК – підсніжник; В українській мові існує слово клобук в значенні убору православних ченців (СУМ). Слово можливо запозичене з кримсько-татарського слова kaḫrak «шапка» (ЕСУМ II, с. 464).
5. КУЛЬБАБА – кульбаба; р. кульбаба, п. діал. kulbaba, хрв. maslačak. Можливо з праслов'янського кульбава (ЕСУМ III, с. 136).

6. ЛЄПА КАТА – чорнобривці; В хорватській мові термін *lijepa kata* відповідає українському терміну садової айстри кітайської. Респондент із Липовлян очевидно переплутав терміни.
7. МАСЛАЧАК – кульбаба; запозичення з хорватської мови.
8. РОЖА; РУЖА – троянда; п. *gîza*, ч. *gûže*, хрв. *ruža*. Слово запозичене з польської мови (ЕСУМ V, с. 102). Обидві варіанти відомі в українських говорах (СЛГ, с. 430; СГГ, с. 154).
9. РУМЯНОК; РУМЯНКА – ромашка; р. ромашка, п. *rumian*, ч. *гмен*. Слово запозичене з російської мови, утворене від давнього терміну роман. Обидві варіанти відомі в українських говорах (ЕСУМ V, с. 121).
10. ТРАТИНЧИЦА – стокротки; запозичення з хорватської мови.
11. ТУЛЕПАН, ТУЛИПАН – тюльпан; р. тюльпан, п. *tulipan*, хрв. *tulipan*. Слово запозичене з турецької мови, а в українську увійшло через західноєвропейські мови (ЕСУМ V, с. 694). Характерне наближення [и] до [е] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 49).
12. ЯГЛАЦ – первоцвіт; запозичення з хорватської мови.
13. ЧОРНОБРИВЦІ – чорнобривці; р. діал. черnobровка. (ЕСУМ VI, с. 343). Складне слово утворене від прикметника чорний + іменника брови.

Культурні рослини та їхні частини

1. ВОВЕС; ОБЕС – овес; р. овёс, п. *owies*, ч. *oves*. Можливо з праслов'янського *ovъsъ* в тому самому значенні (ЕСУМ IV, с. 149). У варіанті ВОВЕС присутнє характерне вживання протетичного [в] (УДБ, с. 83).
2. ГРЕЧКА – гречка; р. гречка, п. *hreczka*, хрв. *heljda*. Слово увійшло через греків в українську мову (ЕСУМ I, с. 592).
3. ЖИТО – жито/овес; п. *żyto*, ч. *žito*, хрв. *gaž*. Можливо з праслов'янського *žito* від дієслова *žiti* «жити» (ЕСУМ II, с. 200). Один респондент із Славонського Броду відповів, що в його говору жито – овес в українській літературній мові.
4. ЗЕРНО – зерно; р. зерно, п. *ziarno*, ч. *zrno*, хрв. *zrno*. Можливо від праслов'янського *zъrno* або *zъrĕti* від дієслова *zrĕti* (ЕСУМ I, с. 260). В українській мові закономірно редукований перед [р] завжди в сильній позиції.

5. ЗОБ – овес; запозичення з хорватської мови.
6. КАЧАН; КАЧЕН; КАЧИН – качан; р. кочан, п. kaczan, хрв. košanj. Можливо турецького походження (ЕСУМ II, с. 409). У варіантах КАЧЕН і КАЧИН відбувається наближення [а] до [е] та [и] після шиплячих, яке характерне в покутсько-буковинських говорах (УДБ, с. 57).
7. КЛИП – качан; запозичення з хорватської мови.
8. КОЛОСКА; КОЛОСОК; КОЛОС; КОЛОСЄ; КУЛОШЄ – колос; р. колос, п. kłos, хрв. klas. Можливо від праслов'янського слова kolsь від дієслова kolti «колоти» (ЕСУМ II, с. 520). Характерне східнослов'янське повноголосся у всіх варіантах. Варіант КОЛОСКА утворений від основи колос + суфікс -к-. Варіант КОЛОСОК утворений від основи колос + змен.-пестл. суфікса -ок-, який відомий в українській літературній мові. Варіант КОЛОСЄ можливо під впливом хорватського збірного іменника klasje «колосся», зберігаючи властиве для східнослов'янських мов повноголосся (НІР). Варіант КУЛОШЄ свідчить про характерне наближення ненаголошеного [о] до [у] (УДБ, с. 54). Пом'якшений [с] перед [є] переходить у [ш] (УДБ, с. 69).
9. КОЛЮШИНА; КОНЮШИНА; КУЛЮШИНА – конюшина; п. koniczyna, ч. koniček. Від іменника кінь (ЕСУМ II 562). У варіанті КОЛЮУШИНА відбувся перехід носового [н] у боковій [л]. У варіанті КУЛЮШИНА відбувається характерне наближення [о] до [у] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 54).
10. КУКУРУЗА – кукурудза; р. кукуруза, п. kukurydza, хрв. kukuruz. Походження не зовсім ясне, можливо від слов'янського кореня kokor, kukur у значенні чогось розчепіреного (ЕСУМ III, с. 131).
11. НАШНЄ; НАШНІЯ – насіння; Від дієслова сіяти, яке можливо походить від праслов'янського sěti (ЕСУМ V, с. 259). У варіанті НАШНЄ пом'якшений [с] перед [і] переходить у [ш] (УДБ, с. 69). Закінчення [є] у варіанті НАШНЄ можливо під впливом хорватської мови.
12. ПРОСО – просо; р. просо, п. proso, хрв. proso. Спільнослов'янська лексема (ЕСУМ IV, с. 603).
13. ПШЕНЕЧА; ПШЕНИЦЯ; ПШЕНИЧА; ПШИНЕЧА – пшениця; р. пшениця, п. pszenica, хрв. ršenica. Від праслов'янського rъšenica в тому самому значенні (ЕСУМ IV, с. 647). У варіантах ПШЕНЕЧА та ПШИНЕЧА відбувається нечітке вимовлення

наголошеного [и], яке наближається до [е]. У варіанті ПШИНЕЧА характерне наближення ненаголошеного [е] до [и] (УДБ, с. 50). У трьох варіантах відбувається ствердження [ц] у [ч] перед [я].

14. ЯРЕЦ – ячмінь; Від праслов'янського јагъ «весна». Слово відоме в українських говорах (ЕСУМ VI, с. 550; НРС, с. 287; МРЛГ, с. 163; СЛГ, с. 454)
15. ЯЧМІН – ячмінь; р. ячень, п. jęczmień, ч. ječmen, хрв. ječam. Від праслов'янського (j)ęčьmu (ЕСУМ VI, с. 565).

3.2.2. Назви тварин

Тварини та їхні частини

1. БАРАН – баран; р. баран, п. *baran*, ч. *beran*. Можливо тюркського походження від дієприкметника *baran* «ідучий» (ЕСУМ I, с. 138).
2. БЕК; БИК – бик/віл; р. бык, п. *buk*, хрв. *vik*. Від праслов'янського кореня *bŭk-/bъk* (ЕСУМ I, с. 182). Нечітке вимовлення фонему [и] яке наближується до фонему [е] у варіанті БЕК (УДБ, с. 48). У деяких респондентах слово бик означає і вола, що відоме і в лемківських говорах (СЛГ, с. 27).
3. БИБА – індичка; хрв. діал. *bības* (НІР). Запозичення з хорватської мови. див. ЄНДЕК; ЄНДИК; ІНДИК
4. ВІВЦЯ; ВІВЧА – вівця; р. овца, п. *owca*, хрв. *ovca*. Від праслов'янського слова *ovъsa* (ЕСУМ I, с. 389). В українській мові збережене протетичне [в] перед етимологічним [о] після занепаду у наступному складі зредукованого. У варіанті ВІВЧА пом'якшений [ц] переходить у [ч].
5. ВІЛ; ВІЛЬ – віл; р. вол, п. *wół*, хрв. *vol*. Від праслов'янського дієслова *valjati* «каструвати» (ЕСУМ I, с. 399). У слові ВІЛ присутній перехід давнього етимологічного [о] до [і]. Це фонетична зміна властива українській мові.
6. ВОВНА – вовна; р. волна, п. *welna*, хрв. *vuna*. Можливо індоєвропейського походження.
7. ГАЧА – лоша; лемк. гача (СЛГ, с. 68). Слово можливо запозичене з словацького слова *hača*, в тому самому значенні. див. ЖДЕРЕБНЯТКО; ЖДРСБЕ; ЖЕРЕБНЯ; ЖЕРЕБНЯТКО, ЛОША; ЛОШАТКО; ЛОШЕ; ЛОШЕТКО
8. ГРЕВА; ГРИВА, ГРЕВЕНЬКА – грива; р. грива, п. *grzywa*, хрв. *griva*. Можливо праслов'янського походження від слова *griva* в тому самому значенні. У обидві варіанті ГРЕВА та ГРЕВЕНЬКА нечітке вимовлення наголошеної фонему [и] до [е] (УДБ, с. 48). Варіант ГРЕВЕНЬКА утворений від основи грива + змен.-пестл. суфікса -еньк-.
9. ГУСАК – гусак; спільнослов'янська лексема. Утворена від основи гусь і суфікса -ак, який означає живі істоти.
10. ГУСКА – гуска; спільнослов'янська лексема, утворена від основи гусь і суфікса -ка.

11. ГУСЕНЯТА; ГУССТА; ГУСИНЯТА; ГУСИНЯТКО; ГУСИТА; ГУСЯ; ГУШЕТА; ГУЩЕТА – гусеня; варто сказати, що респонденти не відрізняють форму однини від форми множини, тому варіанти різні. Всі варіанти утворені від основи гусь, яка походить від праслов'янського слова *gъsb* (ЕСУМ I, с. 628). Варіант ГУЩЕНЯТА утворений від основи гусь, в якій пом'якшений [с] переходить у шиплячий [щ] + суфікси -ен- і -ят-, які характерні для іменників четвертої відміни у літературній мові. Форми ГУСЕНЯТА і ГУСЯ співпадають з українською літературною мовою. У варіанті ГУСИНЯТА присутнє характерне позначення південно-західних говорах – наближення ненаголошеного [е] до [и] (УДБ, с. 50). Варіант ГУСИНЯТКО близький до літературної пестливої форми гусенятко, утвореної від основи гусеня + змен.-пестл. суфікса -к-, але має характерне наближення ненаголошеного [е] до [и] (УДБ, с. 49). Варіанти ГУСИТА і ГУССТА відомі в наддністрянських говорах (НРС 98). У варіанті ГУШСТА пом'якшений [с] переходить у [ш] (УДБ, с. 69).
12. ЖДЕРЕБНЯТКО; ЖДРСБЕ; ЖЕРЕБНЯ; ЖЕРЕБНЯТКО – жереб'я; від грецького слова *βερφος* «дитина, зародок» (ЕСУМ II, с. 193). Варіанти ЖЕРЕБНЯ і змен.-пестл. ЖЕРЕБНЯТКО близькі до лемківської варіанти жереб'я (СЛГ, с. 102). Варіант ЖДРСБЕ очевидно запозичений від хорватського слова *ždrijebe*. Варіант ЖДЕРЕБНЯТКО можливо під впливом хорватського слова *ždrijebe*, але з українськими характеристиками (повноголосся). див. ЛОША; ЛОШАТКО; ЛОШЕ; ЛОШЕТКО, ГАЧА.
13. ЗАЄЦЬ; ЗАЄЧ; ЗАЇЧ; ЗАЯЦ; ЗАЯЧ – заєць; р. заяць, п. *zajac*, хрв. *zec*. Можливо праслов'янського походження від слова *zajęsь* (ЕСУМ II, с. 223). Варіант ЗАЄЦЬ співпадає з українською літературною мовою. Пом'якшений [ц] переходить у [ч] у варіантах ЗАЄЧ, ЗАЇЧ та ЗАЯЧ (УДБ, с. 74). У варіанті ЗАЇЧ ненаголошене [е] після [й] наближається до [і] (УДБ, с. 51). У лемківських говорах відомий варіант ЗАЯАЦ (СЛГ, с. 130).
14. ЗЕЧЕХА, ЗАЄЦЬ, ЗАЄЧЕХА, ЗАЄЧИХА, ЗАЇЧИХА, ЗАЙЧИХА – зайчиха; Варіант ЗАЙЧИХА утворений від назви самця з допомогою суфікса для утворення жіночого роду -их(а), яке співпадає з українською літературною мовою. У варіантах ЗАЇЧИХА та ЗАЄЧИХА основа заєч відрізняється від стандартної основи зайч, але суфікс для

утворення жіночого роду залишається однаковим. Деякі респонденти згадали, що у них форма ЗАЄЦЬ означає самця та самку.

15. ЗЕЧЕНЯ; ЗЕЧИНЯ; ЗАЙЧИКИ – зайченя; назви утворенні від суфікса -ен- для утворення назв малят. Форма ЗАЙЧИКИ існує в українській мові як змен.-пестл. форма до слова заєць. Походження варіантів ЗЕЧЕНЯ та ЗЕЧИНЯ неясне.
16. ІНДИК; ЄНДИК – індик; п. *indyk*, слц. *indyk*. Від новолатинського слова *indicus* увійшло польським посередництвом в українську мову (ЕСУМ II, с. 302). Обидві варіанти відомі в українських наддністрянських говорах (НРС, с. 91).
17. ЄНДЕК; ЄНДИК; ІНДИК – індичка; Варіант ЄНДИК співпадає з наддністрянською говіркою (НРС, с. 91). Характерне наближення ненаголошеного [и] до [е] у варіанті ЄНДЕК (УДБ, с. 49). Форма ІНДИК співпадає з українською літературною мовою. Різниця лише в тому, що респондентам форма ІНДИК відноситься на самця і самку, на відміну від української літературної мови, де слово індик означає самця. див. БИБА
18. КАРК; КАРОК – шия; запозичення з польської мови. Обидві варіанти відомі в українській мові (ЕСУМ II, с. 392). Варіант КАРОК утворений від основи *кар* + змен.-пестл. суфікса -ок-.
19. КАЧЕНЯ; КАЧЕТА; КАЧЕТКО; КАЧИНЯ; КАЧИТКО; КАЧИНЯТКО – каченя; слово виведено з вигуку качки *ках*, як і назві самок качка та качур (ЕСУМ II, с. 409). Форма КАЧЕНЯ співпадає з українською літературною мовою. Слово утворене від суфікса -ен- для утворення назв малят. Форма КАЧИНЯ також близька до літературної мови. Різниця в тому, що у цій варіанті наголошене [е] наближеться до [и] (УДБ, с. 50). Варіант КАЧИНЯТКО можна порівняти з українським *каченятко* з характерним явищем наближення ненаголошеного [е] до [и] (УДБ, с. 48). Форми КАЧЕТКО та КАЧИТКО схожі до закарпатської варіанти *качатко* (СЗГ, с. 139).
20. КАЧКА – качка; п. *kasza*, ч. *кашка*, слц. *кашка*. Варіант КАЧКА утворений від звуконаслідувального вигуку *ках* і суфікса для утворення жіночого роду -к- (ЕСУМ II, с. 409). Слово співпадає з українською літературною мовою.
21. КАЧУР – качур; слово утворене від вигуку *ках* і суфікса для утворення чоловічого роду -ур. Слово співпадає з українською літературною мовою.

22. КЕЧУКА; КІЧЕТКО; КОТЕНЯ; КОТЕ; КОТЄТКО; КОТИК; КОТИНЯ – котеня; слово походить від того ж самого кореня, як і кіт. Варіант КОТЕНЯ співпадає з українською літературною мовою. У гуцульській говірці існує варіант КОТЕ у тому самому значенні (ГС, с. 102). Варіант КОТЄТКО – змен.-пестл. форма утворена від основи КОТЕ + суфікс -к(о). В українській мові слово КОТИК означає змен.-пестл. форму до слова кіт. Характерне наближення [е] до [и] у варіанті КОТИНЯ (УДБ, с. 50). Форми КЕЧУКА та КІЧЕТКО можливо утворені від дієслова котити. див. МАЛА КІТКА, МАЧЕНЯТКО.
23. КІНЬ – кінь; р. конь, п. коń, хрв. копј. Від праслов'янського слова копь (ЕСУМ II, с. 448). Одна з характерних рис сучасної української мови – етимологічне [о] та [е] в закритому складі переходять в [і]. У хорватській мові етимологічне [о] залишилося.
24. КІТ; КІТОК – кіт; р. кот, п. kot, ч. kot. Від праслов'янського слова котъ, яке можливо запозичено з латинської (ЕСУМ II, с. 450). Слово КІТ в українській мові зазнало фонетичної зміни переходу етимологічного [о] до [і] у закритому складі. Форма КІТОК утворена від основи кіт і змен.-пестл. суфікса -ок. див. КОЦУР
25. КІТКА; КЕЧА; КЕЧКА – кішка; варіант КІТКА, який існує в українській мові, утворений від основи кіт + суфікса для утворення жіночого роду -к-. Неясне походження слова КЕЧА та КЕЧКА (в наддністрянських говорах найближчий варіант - кецка) (НРС, с. 140).
26. КОБЕЛА; КОБИЛА; КУБИЛА – кобила; можливо грецького або латинського походження (ЕСУМ II, с. 476). Форма КОБИЛА співпадає з українською літературною мовою. Характерне наближення наголошеного [и] до [е] у варіанті КОБЕЛА (УДБ, с. 48). У варіанті КУБИЛА спостерігається характерне укання, тобто наближення [о] до [у] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 54).
27. КОЗА; КУЗА – коза; р. коза, п. koza, хрв. koza. Від праслов'янського слова koza (ЕСУМ II, с. 494). Варіант КОЗА співпадає з українською літературною мовою. Характерне для південно-західних говорах укання у варіанті КУЗА (УДБ, с. 53).
28. КОЗЕЛ – цап; Слово утворене від основи коз + суфікса для утворення чоловічого роду -ел-. Варіант КОЗЕЛ існує в українській мові в значенні дикої горської тварини, але і в значенні домашнього цапа (СУМ). Деякі респонденти сказали, що в їхньому говорі слово козел означає козеня в українській літературній мові. У північному

хорватському діалекту теж існує слово *kozel* у тому самому значенні (РНKKJ). див. ЦАП

29. КОЗИНЯ; КОЗЛЯ; КОЗЛЯТКО; КОЗЯТКО; КУЗЕНЯТКО; КУЗИНЯТКО – козеня; варіант КОЗИНЯ фонологічно близький до українського козеня, але має типову рису південно-західних говорах, де ненаголошене [e] наближається до [и] (УДБ, с. 50). Воно утворене від того ж самого кореня, як і коза + суфікс -еня для утворення назв молодих істот. Варіант КОЗЛЯ існує у лемківських говорах в тому самому значенні (СЛГ, с. 165). Варіант КОЗЛЯТКО ймовірно змен.-пестл. форма до козля. Варіант КОЗЯТКО існує у закарпатських говорах у тому самому значенні (СЗГ, с. 147). У варіантах КУЗЕНЯТКО та КУЗИНЯТКО відбувається характерне наближення ненаголошеного [o] до [y] (УДБ, с. 53). У формі КУЗИНЯТКО крім згаданого укання також відбувається і наближення [e] до [и] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 50).
30. КОПЕТО; КОПИТО – копито; р. копыто, п. коруто, хрв. коріто. Загальнослов'янське слово. Наближення фонем [и] до [e] у наголошеній позиції у варіанті КОПЕТО (УДБ, с. 48).
31. КОРОВА – корова; р. корова, п. krowa, хрв. krava. Від праслов'янського слова *korva*, яке походить від слова *kogъ* (ЕСУМ III, с. 34). На відміну від хорватського слова *krava*, де на місці праслов'янського *TopT* стоїть рефлекс *TpaT*, в українській мові розвинувся рефлекс *TopoT*, тобто відбулося повноголосся, яке характерне для східнослов'янських мов.
32. КОЦУР – кіт; п. *kosur*, гуц. гов. *коцур* (СГГ, с. 99), лемк. *коцур* (СЛГ, с. 172). Слово запозичене з польської мови (ЕСУМ III, с. 64). див. КІТ; КІТОК
33. КРЕЛО; КРИЛО – крило; р. крыло, п. *skrzydło* хрв. *krilo*. Слово походить від праслов'янської основи дієслова *skri-* «летіти» (ЕСУМ III, с. 92). Характерне наближення [и] до [e] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 49).
34. КУРКА – курка; слц. *kuga*, слн. *kuga*. Від праслов'янського слова *kuġь*, утворене за допомогою суфікса -г- від звуконаслідувального вигуку *ku* або *kur* (ЕСУМ III, с. 150). Слово співпадає з українською літературною назвою. Утворене від основи *кур* і суфікса для утворення жіночого роду.
35. КУРЧА – курча; Спільне походження від праслов'янського слова *kuġь*, як і слово *курка* (ЕСУМ III, с. 150).

36. КУГУТ; КОГУТ – півень; р. когут, п. kogut, хрв. kokot. Від праслов'янського слова kokotъ. На відміну від хорватської мови, де слово kokot «півень» збереглося з праслов'янської форми, в українській мові суфікс -ut- змінив -ot-. Форма КОГУТ вживається у гуцульських та лемківських говорах (СГГ, с. 95; СЛГ, с. 165). Характерне наближення ненаголошеного [о] до [у] у варіанті КУГУТ (УДБ, с. 54).
37. КУЧЕТКО – цуценя; бол. куче, хрв. киће. Слово звуконаслідувального походження від вигуку *куці-куці* або *куцу-куцу*, яким підкликають собаки. В українській мові відоме слово куця, яке є дитячою назвою до собаки. Можливо з латинського слова kucis «пес» (ЕСУМ III, с. 166). Форма КУЧЕТКО близька до українського слова КУЦЯ в тому самому значенні. Пом'якшене [ц] переходить у [ч] + змен.-пестл. суфікс -к(о).
38. ЛАБА – лапа; п. łaba, слц. laba. Слово запозичене із західнослов'янських мов, які запозичили з румунської або угорської (ЕСУМ III, с. 173). Слово в такому самому значенні існує в українських говорах (НРС, с. 158; СГГ, с. 104; СЛГ, с. 182). див. ЛАПА
39. ЛАПА – лапа; р. лапа, п. łapa, ч. tlapa. Можливо праслов'янського походження (ЕСУМ III, с. 193). див. ЛАБА
40. ЛОША; ЛОШАТКО; ЛОШЕ; ЛОШЕТКО – лоша; р. лошадь, п. łoszę. Можливо запозичене з тюркських або іранських мов (ЕСУМ III, с. 296). Варіанти ЛОША і ЛОШАТКО співпадають з українською літературною мовою. Форма ЛОШАТКО – змен.-пестл. форма утворена від основи лоша і суфікса -к(о). Варіант ЛОШЕ близько до гуцульського слова ЛОШЄ (ГС, с. 114) у тому самому значенні. Форма ЛОШЕТКО змен.-пестл. форма. див. ГАЧА, ЖДЕРЕБНЯТКО; ЖДРСБЕ; ЖЕРЕБНЯ; ЖЕРЕБНЯТКО
41. ЛЬОХА – льоха; п. łocha. Запозичення з польської мови в тому самому значенні (ЕСУМ III, с. 348).
42. МАЛА КІТКА – кошеня; Від прикметника малий + кітка. див. КЕЧУКА; КІЧЕТКО; КОТЕНЯ; КОТЄ; КОТЄТКО; КОТИК; КОТИНЯ, МАЧЕНЯТКО.
43. МАЧЕНЯТКО – кошеня; в українській мові існує слово мачка «кішка», яка можливо звуконаслідувального походження від праслов'янського вигуку *mac-mac* (ЕСУМ III, с. 422). Форма МАЧЕНЯТКО ймовірно зроблена на принципі «кошеня»,

«кошенятко». див. КЕЧУКА; КІЧЕТКО; КОТЕНЯ; КОТЕ; КОТЄТКО; КОТИК; КОТИНЯ, МАЛА КІТКА.

44. МОРДА – морда; р. морда, п. morda, ч. morda. Слово запозичене з іранських мов.
45. ПАЦЄТКО; ПАЧЕ; ПАЧЕТА; ПАЧЕТКО – порося; гуц. гов. паце (ГС, с. 145). В українській літературній мові існує розмовне слово паця «порося», яке утворене від ономатопеестичного вигуку *паць* (ЕСУМ IV, с. 323). Зменшено-пестлива форма ПАЦЄТКО існує в наддністрянських говорах в тому самому значенні (НРС, с. 196). У порівнянні з варіантом ПАЦЄ, у варіанті ПАЧЕ очевидно з'явився перехід пом'якшеної фонемі [ц] у [ч]. Форма ПАЧЕТКО – зменшено пестлива форма до слова ПАЧЕ. див. ПОРОШАТКО; ПОРОШЯ; ПОРОШЯТКО
46. ПЕС – собака; р. пёс, п. pies, хрв. pas. Від праслов'янського слова рьсь, яке можливо ономатопеїчного походження від вигуку *ps-ps* (ЕСУМ IV, с. 358). На відміну від хорватської мови, де кореневий редукований вокалізувався як [а], в українській мові він перейшов до [е]. Форма ПЕС вживається в українських говорах (НРС, с. 198; СЛГ, с. 184; СЗГ, с. 228). див. СОБАКА
47. ПЕСИК; ПЕСЯТКО; ПЕСЄТКО; ПИСЯТКО; ПИШАТКО; ПЄСЕ; ПЄШЕ; ПСЄТКО – песеня; Спільне походження від праслов'янського слова рьсь у всіх варіантах. В українській мові слово ПЕСИК – зменшено пестлива форма до слова пес. Форми ПЕСЯТКО та ПИСЯТКО близькі до лемківського слова псятко в тому самому значенні (СЛГ, с. 325). Змен.-пестл. форма ПЕСЄТКО існує в наддністрянських говорах (НРС, с. 198). У варіантах ПИШАТКО та ПЄШЕ відбувся перехід пом'якшеного [с] у [ш] (УДБ, с. 69). У варіантах ПЄСЕ та ПЄШЕ, які походять від праслов'янського рьсь, давній кореневий редукований виступає як дифтонг [іє] із зникаючим нескладотворчим компонентом, яке нехарактерне для українських діалектах (УДБ, с. 42). див. ШТИНЄТКО; ШТИНЯТКО; ЩИНЄ
48. ПОРОШАТКО; ПОРОШЯ; ПОРОШЯТКО – порося; р. порося, п. prosię, хрв. prase. Від праслов'янського слова porse (ЕСУМ IV, с. 525). На місці праслов'янського ТорТ, в українській мові стоїть рефлекс ТороТ, на відміну від хорватської мови, де розвинувся рефлекс ТраТ. Пом'якшене [с] дало [ш] у всіх формах (УДБ, с. 69). див. ПАЦЄТКО; ПАЧЕ; ПАЧЕТА; ПАЧЕТКО

49. РІГ – ріг; р. рог, п. rîg, хрв. rog. Від праслов'янського rogъ (ЕСУМ V, с. 87). Характерне чергування [o] з [i] в українській мові.
50. СВЕНЯ; СВИНЯ – свиня; р. свинья, п. świnia, хрв. svinja. Від праслов'янського прикметника svīnъ «свинячий» (ЕСУМ V, с. 191). Характерне наближення ненаголошеного [и] до [е] у варіанті СВЕНЯ (УДБ, с. 49).
51. СОБАКА – собака; р. собака. Можливо тюркського походження від слова köbäk «собака» (ЕСУМ V, с. 339). див. ПЕС
52. СУКА; СУЧКА – сука; р. сука, п. suka. Можливо від латинського слова canis. Існує також і теорія про ономапопеїчне походження від вигуку *tsu-tsu* (ЕСУМ V, с. 469). Обидві варіанти вживаються в українській мові.
53. ТЕЛЄ; ТЕЛЯ; ТЕЛЯТКО; ТИЛЄ; ТИЛЯ – теля; р. теля п. ciełę, хрв. tele. Від праслов'янського слова telę (ЕСУМ V, с. 541). У варіанті ТЕЛЯ, яке співпадає з українською літературною мовою, праслов'янське назалізоване [е] перейшло у [я], на відміну від хорватської мови, де закономірно перейшло у [е]. Характерне наближення ненаголошеного [е] до [и] у варіанті ТИЛЯ (УДБ 49). У гуцульській говірці відома форма ТЕЛЄ, але в значенні теля від піврічного до річного віку (ГС, с. 182). Як і у вже згаданій форми теля, у варіанті ТИЛЄ теж відбувається наближення [е] до [и] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 50). В українській мові також існує змен.-пестл. форма ТЕЛЯТКО.
54. ФІСТ – хвіст; р. хвост, ч. chvost, гуц. фіст. Можливо від праслов'янського дієслова *xvostati* «бити, махати». Слово в тому самому значенні відоме в українських говорах (НРС, с. 262, СГГ, с. 175) Характерне для південно-західних говорах вживання фонем [ф] замість [хв] (УДБ, с. 61).
55. ЦАП – цап; п. сар, рум. țar, слц. сар. Від праслов'янського слова саръ, яке запозичене з романських мов (ЕСУМ VI, с. 227). див. КОЗЕЛ
56. ЦСПАТКО; ЦСПЛЄ; ЦПАТКО; ЧЕПЕ; ЧЕПЕТКО; ЧЕПЛЄ; ЧЕПЛЄТКО; ЧЕПЛЯТКО – курча; Слово курча походить від того ж самого слова як і слово курка. В українських говорах найближче відповідає дієслово ціпкати «підкликати курчат», яке можливо від звуконаслідувального вигуку *çin-çin*. У гуцульській говірці так існує пестлива форма до курчат – ціпка (СГГ, с. 181), а у лемківській говірці – ціпля (СЛГ, с. 426). Очевидно, в українцях, які переїхали на територію Хорватії відбулися

фонетичні зміни. У варіантах ЧЕПЕ, ЧЕПЕТКО, ЧЕПЛЄ, ЧЕПЛЄТКО та ЧЕПЛЯТКО пом'якшене [ц] перейшло до [ч].

57. ЧУБОК; ДЖУБОК; ДЖОБОК; ДЗЬОБ – дзьоб; п. dziob. Слово запозичене з польської мови. У варіантах ДЖУБОК та ДЖОБОК відбулася заміна [дз] у [дж] перед м'яким знаком, а у варіанті ЧУБОК [дз] переходить у [ч] (УДБ, с. 72). Всі варіанти мають змен.-пестл. суфікс -ок-. Варіанти ДЖУБОК та ЧУБОК показують характерне наближення [о] до [у] в ненаголошеній позиції (УДБ, с. 54).
58. ШТИНЄТКО; ШТИНЯТКО; ЩИНЄ – щеня; п. szczenię, ч. štěně хрв. štene. Від праслов'янського слова ščeŋę в тому самому значенні (ЕСУМ VI, с. 504). Варіанти ШТИНЄТКО і ШТИНЯТКО ймовірно сформовані під впливом хорватського слова štene. Характерне наближення [е] до [и] у форми ЩИНЄ (УДБ, с. 50). див. ПЕСИК; ПЕСЯТКО; ПЕСЄТКО; ПИСЯТКО; ПИШАТКО; ПЕСЄ; ПЄШЄ; ПСЄТКО
59. ЯГНЄ, ЯГНЄТКО, ЯГНЯ, ЯГНЯТКО – ягня; п. jagnię, ч. Jehně, хрв. janje. Від праслов'янського (j)agne, похідне від агнь (ЕСУМ VI, с. 534). Форми ЯГНЯ і зменшено пестлива форма ЯГНЯТКО співпадають з українською літературною мовою. Форми ЯГНЄ і змен.-пестл. форма ЯГНЄТКО ймовірно сформовані під впливом хорватської мови.

3.3. Говір українців Хорватії між Хорватією і Україною (на підставі аналізу зібраного матеріалу)

У попередньому розділі опрацьовано 120 назв, які стосуються фруктів, овочів та їхніх частин, культивованих рослини, домашніх тварин та їхніх частин. Якщо урахувати різні варіанти, які мають різні корені слів, то сума занадто більша – 145 лексем, а з кожним варіантом - 302. Всі лексеми опрацьовані фонетично, морфологічно та етимологічно, що дало ґрунт за угруповання лексем, залежно від деяких критеріях:

1. Назви праслов'янського походження
2. Запозичені назви, в якій згадані запозичення з української літературної мови, хорватської, польської, готської, литовської, латинської, грецької, німецької, турецької, угорської, російської, румунської, словацької, а так само і тюркських та іранських мов.

3.3.1. Назви праслов'янського походження

Слів, які походять від праслов'янської мови чи немало. Якщо урахувати кожному варіанту, то сума слів 176. Найбільше слів праслов'янського походження було в категорії культивованих рослин, а також і в категорії тварин. Жоден респондент не знав назву стовбура з категорії частин дерева.

Фрукти, дерева та їхні частини

Українцям Славонського Броду та Липовлян було продемонстровано 14 фотографій із зображеннями фруктів, 8 фотографій дерев та 5 фотографій із позначеннями частин дерев. Якщо урахувати і варіанти, то сума занадто більша – 31 лексема. У категорії фруктів із 30 зафіксованих варіантів 16 мають праслов'янське походження, або 53%. Слово *вишня* зберегло форму з праслов'янського *višnja*, але не всі дослідники погоджуються, що слово слов'янського походження. Деякі пропонують, що слово походить від тюркських мов, тому що сама рослина увійшла з Азії на європейській континент. Аналогічно існують різні думки щодо етимології слів *грушка* та *малина*. Одні стверджують, що слово *грушка* походить від праслов'янського дієслова *grušiti* «дробити, товкти», а слово *малина* зберегло форму від праслов'янського *malina*, поки інші вважають, що *грушка* запозичена з іранських мов, а *малина* з латинської мови. У категорії дерев 16 варіантів із перерахованих 20 мають

праслов'янське походження, тобто 80%. Цікавим прикладом є слово *ліщина*. Українці Славонського Броду та Луповлян сказали, що дерево ліщини називають *ліска*, яке праслов'янського походження від слова *lěszь*, а плід – *лельки* «ліщини горіхи». В українській літературній мові, слово горіх означає плодове дерева родини горіхових (СУМ). Тобто, респонденти назву дерева зберегли з української мови, поки назву плоду засвоїли з хорватського діалектального слова *ljeljak*, в тому самому значенні, яке походить від праслов'янського слова *leska* (НJP). Варто сказати, що в українській мові, на відміну від хорватської існує різниця між деревом та його плодом. Таким чином українці в Хорватії розрізняють *япко* (плід) від *яблуні* (дерево). У всіх респондентах помічено характерне для південно-західних говорах наближення фонем [и] до [е] в наголошеній позиції: *вешня, малена, сунеча, полунеча, буковена, лепа та лест*. В респондентах помічено також і наближення [и] до [е] в ненаголошеній позиції: *корінчек*. Слово *береза* зберегло характерне для східнослов'янських мов повноголосся. У східнослов'янських мовах, одна з найхарактерніших фонетичних змін – занепад редукованих голосних у слабкій позиції і їхня вокалізація. У слові *верба*, на відміну від хорватської мови, де редукований занепавав, в українській мові редукований перед сонорним [р] вокалізувався в [е]. Інші слова праслов'янського походження, які співпадають з українською літературною мовою: *овочі, садовина, ягода, бук, гіляка, гіляга, дуб*.

Овочі, квіти, культурні рослини та їхні частини

Респондентам було продемонстровано 22 фотографій із позначенням овочів, 8 фотографій квіток, 8 фотографій культивованих рослин разом із їхніми частинами. Від 38 термінів записано – 41 варіант праслов'янського походження. У категорії овочів, 21 варіант із 57 записаних є праслов'янського походження, тобто 37%. Помічено, що найменше слів праслов'янського походження зафіксовано в категорії квіток. Лише 1 варіант із 17, або 6%. У категорії культурних рослин ситуація значно краща. 19 варіантів з них 28 праслов'янського походження, тобто 68%. Варто сказати, що є приклади де респонденти дали різні відповіді, в яких не лише фонетичні різниці, але саме і корінь слова. Найкращий приклад – слово *буряк*. У одних - слова *бурак* та *борак* фонетично близькі до літературного слова *буряк*, який увійшов польським посередництвом в українську мову. У інших – варіанти *ріпа* та *репа*, настали від праслов'янського слова *гѣра*, використовуються для

позначення буряка, на що, ймовірно, вплинула хорватська мова. Схожим прикладом є і слова *квасок*, *кеслича*, *киселица* та *киселич* в значенні щавлю. В українській мові, крім літературного слова щавель, існує і варіант *квасок* у подільських говорах. Щавель ймовірно походить від кореня праслов'янського слова *съѣава*, поки слово *квасок* утворене від основи *квас*, яке походить від праслов'янського дієслова *kysnŏti* «киснути». Хорватський еквівалент *kiselica* теж пов'язується з праслов'янським словом *kvās*. У категорії овочів існують слова, в яких праслов'янське *TopT* закономірно перейшло до *ToroT* – *горошок*, *гурушок* та *горох*. Важливо сказати, що у деяких репосндентах *горох* означає і плід ліщини. Повноголосся показане і в прикладі слова *городина*, яке утворене від основи *город* і суфікса *-ин(а)*. Основа *город* – праслов'янського походження від слова *gorďь*. В східнослов'янських мов, голосний зберігся перед плавним [r], після якого стоїть однаковий голосний. Після занепаду редукованих, в українській мові зазвичай не спостерігається перехід [o] та [e] до [i], тому від праслов'янського *gorďь* маємо українське *город* замість *горід*. У хорватській мові, як і у всіх інших південнослов'янських мов, відбулася повна метатеза плавного *TopT* у *TpaT*. Аналогічна зміна відбулася в українському слову *колос*, яке в хорватській мові перейшло до *klas*. Цікава етимологія слова *конюшина*, яке пов'язане з праслов'янським словом *кінь*. Хорватській еквівалент *djetelina* – праслов'янського походження від слова *dętel* «дятлові» на честь кольору птаха (НІР). Варто сказати, що у назвах овочів і культурних рослин з'явилися характерні ознаки південно-західного наріччя: нечітке вимовлення фонем [и] у наголошеній позиції (*копрева*, *пшинеча*), наближення [и] до [e] в ненаголошеній позиції (*пшенеча*) і наближення ненаголошеного [o] до [y] (*гурушок*, *крупива*, *кулюшина*, *кулоше*). Помічено і характерне для південно-західного діалекту наближення фонем [з] і [с] перед [i] до [ж] і [ш] (*кулоше*, *нашіне*). Важливо згадати і два приклади протетичного [в]: *вогірок*, *вовес*.

Тварини та їхні частини

Респондентам було продемонстровано 11 фотографій із позначенням частин тварин і 36 фотографій тварин. Враховуючи всі варіанти від тих, що мали фонетичні зміни, до тих, корінь слова яких був зовсім іншим, ми приходимо до 104 варіанти (93 варіанти тварин і 11 варіантів частин тварин) праслов'янського походження, з них всього 150, що становить 69%.

У деяких назвах не відбулися фонетичні зміни взагалі: *баран, бик, грива, коза* (з усіма своїми суплетивними назвами: *козел; козля; козлятко; козятко*), *копито, лапа, свиня*.

Існують слова, які утворені оноματοпеїстично, тобто звуконаслідувальним процесом: *качка* (з усіма своїми суплетивними назвами: *качур, каченя; качета; качетко; качиня; качитко; качинятко*), *курка* (із суплетивною формою *курча*), *кучетко, маченятко*. До цієї групи також можна додати похідні форми слова *курча*: *цепатко; цепле; ціпатко; чепе; чепетко; чепле; чеплетко та чеплятко*, які, ймовірно, походять від звуконаслідувального вигуку *ціп-ціп*.

Іншу групу творять слова в яких відбулися фонетичні зміни. Аналізуючи словниковий запас, можна виділити ті слова, в яких відбувся занепад етимологічного носового [ɛ] та [ɔ]: *гуска* (із суплетивними назвами та варіантами: *гусак, гусенята; гусета, гусинята; гусинятко; гусіта; гуся; гушета; гушета*), *заєць* (*заєч; зайч; заяц; заяч, зечеха; заєчеха; заєчиха; зайчиха; зайчиха, зеченя; зечиня; зайчики*), *теля* (ураховуючи варіанти: *теле; телятко; тиле; тиля*), *штинятко* (*штинятко; щинє*), *ягнє* (*ягнетко; ягня; ягнятко*). На відміну від хорватської та інших слов'янських мов, східнослов'янські мови зберегли найдавніші чергування голосних. Одна з чергувань – [o] та [e] з [i], яке властиве українській мові. Після занепаду редукованих голосних у слабкій позиції були закриті склади перед якими голосні подовжувалися. У деяких словах з'явився перехід етимологічного [o] до [i]: *вівця* (*вівча*), *віль* (*віл*), *кіт* (з усіма суплетивними назвами і їхніми варіантами: *кіток, кітка; кеча; кечка, кечука; кічетко; котеня; коте; котетко; котик; котиня*), *кінь, ріг.*, поки в інших словах редуковані голосні, перейшли до [e] або [o]: *пес* (з усіма суплетивними формами та їхніми варіантами: *песик; песьятко; песетко; писятко; пишатко; песе; пеше; псетко*). У назвах тварин та їхніх частин помічено і характерне для східнослов'янських мов повноголосся: *корова, порошок* (*порошя, порошятко*). Від інших фонетичних змін, які

властиві у південно-західних говорах, варто згадати наближення [и] до [е] в наголошеній і ненаголошеній позиціях: *бек, грева, гревенька, гусинята, гусинятко, зечеха, заєчеха, кобела, крело, свеня*, а також і наближення [е] до [и]: *гусинята, гусинятко, качиня, котиня, козиня, кузинятко, тиле, тила, щине*. У цій категорії помічено і вживання фонем [ф] замість звукосполюки [хв], яке характерне для південно-західного діалекту (фіст замість хвіст). Помічено і наближення пом'якшених [з] і [с] до [ж] і [ш] (*гушета, порошатко, пороша, порошатко*).

3.3.2. Запозичені назви

Окрему групу творять слова, які посередництвом інших мов увійшли в українську мову. Якщо урахувати кожну варіанту, сума запозичених слів – 123. Найбільше запозичених слів було в категорії квітів (16 варіант від 17, тобто 94%). Важливо підкреслити, що респонденти змінили терміни у 2 випадках. На фотографії на якій були чорнобривці відповіли різно: Одні сказали, що у них теж засвоєне слово *чорнобривці*, поки в інших запозичене слово з хорватської мови *лепа ката*. В українській літературній мові існує відповідне слово до хорватського *лепа ката*. Це – садова айстра кітайська. Подібне сталося в прикладі підсніжника. Респонденти згадали слово *дремавац*, яке очевидно запозичене з хорватської мови. Як і у вище згаданому прикладі, еквівалент в українській літературній мові існує. Це – білоцвіт. Жоден респондент не відповів на питання про частини квітки (*квітконос, молоток, пелюстки*). Очевидно, українці, які іммігрували на територію Хорватії, не вважали назви квітів необхідним для життя. Як і очікувано, найменш запозичених слів було в категорії дерев та їхніх частин. Лише 4 варіанти від 20 не праслов'янського походження, тобто 20%. В українській мові відоме слово *тут* в тому самому значенні, яке, як і хорватський варіант *дуд*, запозичене з тюркських мов. Українці, ймовірно, прийняли хорватську назву, іммігруючи до нашої країни, про що свідчить те, що вони зробили похідні назви від слова *дуд*: *дуденя* та *дудове*, намагаючись зберегти характерні риси української мови, а саме відрізнити дерево від його плодів. Назва *дуд* ймовірно означає плід дерева, поки форми *дуденя* та *дудове* відносяться до дерева (за принципом яблуня, вишня). Жоден респондент не знав назву *абрикоса* в категорії фруктів. Так само не відповіли на слово *робінія* з категорії дерев та на *крону* з категорії частин дерева. Українська мова запозичила слова з польської, готської, литовської, латинської, тюркської, німецької, хорватської, грецької, угорської, російської, румунської, іранської, словацької мов.

Фрукти, дерева та їхні частини

Слова польського походження: *бросква; брусквена; брусквина*

Слова готського походження: *виноград*

Слова литовського походження: *воріх; оріх*

Слова іранського походження: *грушка*

Слова хорватського походження: *дуня; туня, кестен*

Слова німецького походження: *каштан*

Слова латинського походження: *малина; малена, сливка; слива*

Овочі, квіти, культурні рослини та їхні частини

Слова німецького походження: *бараболя; бульба, картопля; картофлі; картофель*

Слова хорватського походження: *бостан, деня; диня, дублек, кеслича; киселица; киселич, лубениця; любениця, махуна; мохуна; мавуна, патлиджан, поврче, висібаба, дремавац, камилиця; камелица, лєпа ката, маслачак, тратинчица, яглац, зоб, клип*

Слова польського походження: *бурак; борак, петрушка; пітрушка, рожя; ружя*

Слова грецького походження: *вогірок, огірок, цвикла; цвикля; цвекла; цикла; цекла, гречка*

Слова тюркського походження: *гарбуз, кавун, туліпан; тулепан, качан; качен; качин*

Слова латинського походження: *капуста, фасоля, цибуля; цебуля*

Слова угорського походження: *наприка; напрека*

Слова кримсько-татарського походження: *клубучок*

Слова російського походження: *румянок; румянка*

Тварини та їхні частини

Слова турецького походження: *баран, лоша; лошатко; лоше; лошетко, собака*

Слова хорватського походження: *биба, ждребе*

Слова словацького походження: *гача*

Слова грецького походження: *ждеребнятко; жеребня; жеребнятко, кобела; кобила; кубила*

Слова латинського походження: *індик; єндик, єндек; індик, кучетко, сука; сучка*

Слова польського походження: *карк; карок, коцур, льоха, чубок; джубок; джобок; дзьоб*

Слова румунського походження: *лаба*

Слова іранського походження: *морда*

Як очікувано, більшість запозичених слів українці Славонського Броду та Липовлян засвоїли з хорватської мови, переважно в категоріях овочів і квітів. Оскільки всі респонденти є мешканцями села або колись жили на селі, українські назви збереглися в тих категоріях, які вони зустрічали.

Висновки

Метою цієї дипломної роботи було проаналізувати мовлення нащадків українців, які емігрували до Хорватії у 19-20 ст. Крім того, через недостатню дослідженість цієї теми, ми хотіли зробити свій внесок у збереження мови українців на цій території. Для цілей цього дослідження ми зосередилися на двох групах респондентів – одна з села Липовляни, де є велика громада українців у Хорватії, а інші респонденти були з міста Славонський Брод.

Дослідження включало іменники, які ми розділили на дві категорії: домашні тварини та рослини. Кожна категорія мала свої підкатегорії. Причина, чому були обрані ці дві категорії іменників, полягає в тому, що передбачалося, що вони матимуть найменший вплив хорватської мови, тобто на основі зібраного словника можна буде побачити всі мовні зміни через покоління українців, які живуть у Хорватії.

Наше дослідження складалося із 120 фотографій, і шляхом огляду ми змогли зафіксувати 145 лексем. Деякі лексеми одного значення писалися два або більше разів, оскільки мали різні корені слів. Якщо взяти до уваги всі відзначені нами варіанти, які здебільшого стосувалися фонетичних відмінностей, то ця кількість збільшується до приголомшливих 302 лексем.

Зібраний матеріал дозволив зробити аналіз за походженням слів, тому ми розділили їх на слова праслов'янського походження та слова, запозичені з інших мов, зокрема з хорватської. Згідно з нашими припущеннями, у підкатегоріях культурних рослин і свійських тварин була велика кількість слів праслов'янського походження, з чого можна зробити висновок, що ці дві підкатегорії були найважливішими в житті перших українських переселенців. Ми вже згадували в одному з попередніх розділів, що першими поселенцями були переважно селяни, які займалися землеробством і тваринництвом, і результати наших досліджень збігаються з цим. Неодмінно слід підкреслити, що в цих групах було достатньо ознак, характерних для південно-західних діалектів, насамперед: наближення [и] до [е] в наголошеній і ненаголошеній позиціях, наближення [е] до [а] або [и], наближення [а] до [е] в ненаголошеній позиції, наближення [о] до [у] в ненаголошеній позиції, вживання фонемі [ф] замість звукосполюки [хв], наближення фонем [з] і [с] до [ж] і [ш], вживання африкатів [дж] та [дз] у словах з польської мови, вживання протетичного [в].

Другу групу слів склали слова, запозичені з інших мов. Підкатегорією з найбільш поширеними словами з хорватської мови була підкатегорія квіти та частини квітів, що також підтверджує наше початкове припущення. Квіти для селян не були важливою складовою життя, тому ці слова не збереглися з української мови. Окрім запозичень з хорватської мови, до списку також входять запозичення з польської, латинської, грецької, німецької, угорської, румунської, російської, словацької, готської, литовської, турецької та іранської мов.

Список скорочень

- HJP – Hrvatski jezični portal (<http://hjp.znanje.hr/>)
- RHKKJ – Rječnik hrvatskog kajkavskoga književnog jezika (<https://kajkavski.hr/rjecnik/>)
- RPG – Rječnik pitomačkog govora (<https://pitomacki.com/>)
- ГГ – Гуцульські говірки, короткий словник, Львів, 1997
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови, 6 томів (1982. – 2012.)
- МДСПГ – Матеріали до словника подільського говору, Вінниця, 2021
- МРЛГ – Pavlešin A., Mali rječnik lemkičkog govora ukrajinskog jezika, Zagreb, 2007
- НРС – Шило Г., Наддністрянський регіональний словник, Львів – Нью-Йорк, 2008
- ПЗГ- Шило Г. Ф., Південно-західні говори УРСР, на північі від Дністра, Львів, 1957
- СГГ – Негрич М., Скарби гуцульського говору: Березови, Львів, 2008
- СЗГ- Сабадош І., Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району, Ужгород, 2008
- СЛГ – Семенович П. П., Словник Лемківської Говірки, матеріали для словника, 1986 (1980 - 1986)
- СУМ – Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970 - 1980) (<http://sum.in.ua/>)
- УДБ – Бевзенко С. П., Діалектологія, Київ, 1980
- бол. – болгарська мова
- бр. – білоруська мова
- гот. – готська мова
- гуц. гов. – гуцульські говірки
- див. – дивіться

змен.-пестл. – зменшено-пестливий

лемк. – лемківські говірки

лит. – литовська мова

п. – польська мова

п. діал. – польське діалектальне слово

псл. – праслов'янська мова

р. – російська мова

р. діал. – російське діалектальне слово

рег. – регіональна варіанта

рум. – румунська мова

с. – сторінка

слн. – словенська мова

слц. – словацька мова

ч. – чеська мова

хрв. – хорватська мова

хрв. діал. – діалектне хорватське слово

Література

1. Graljuk B. (2010) 100 godina ukrajinske grkokatoličke župe Lipovljani: 1909.-2009. Zagreb – Lipovljani: Ukrajinska zajednica Republike Hrvatske, Vukovar, Kulturno-prosvjetno društvo Ukrajinaca „Karpati“, Lipovljani, Grkokatolička župa sv. Ane – Lipovljani
2. Melnik T., Zastrižni N. (2020) 40 godina ukrajinskog kulturno-prosvjetnog društva „Ukrajina“ Slavonski Brod: 1979. – 2019. Slavonski Brod: UKPD „Ukrajina“ Slavonski Brod
3. Pavlešin A. (2007) Mali rječnik lemkijskog govora ukrajinskog jezika. Zagreb: Društvo za ukrajinsku kulturu (дата звернення: 15.12. 2021.): <https://ug1lib.org/book/3056432/0b099b>
4. Rumjancev O. (2008) Ukrajinci na teritoriju bivše Jugoslavije do 1890.: Opće značajke ukrajinskog migracijskog pokreta 18-19. stoljeća. U: Paščenko J., Kirinčić M. (ur.), Zakarpats'ka Ukrajina: povijest – tradicija – identitet. Zagreb: Hrvatsko-ukrajinsko društvo, str. 311-322. (дата звернення 25.02.2022.):
https://www.bib.irb.hr/895288/download/895288.1xZakarpatska_Ukrajina_Povijest_Tradicija_Identitet_Priprema_Tisak_160X230.pdf
5. Бевзенко П. С. (1980) Діалектологія. Київ (дата звернення: 15.12.2021.): [Українська діалектологія : Бевзенко Степан Пилипович \(1920—2005\) : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#)
6. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Київ: Наукова думка (дата звернення: 15.12.2021.):
[http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=elib_all&S21ALL=\(%3C.%3EAT%3D%20%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%3C.%3E\)&Z21ID=&S21SRW=nz&S21SRD=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=elib_all&S21ALL=(%3C.%3EAT%3D%20%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%3C.%3E)&Z21ID=&S21SRW=nz&S21SRD=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20)

7. Гузар Г., Закревська Я., Єдлінська У., Зеленчук В., Хобзей Н. (1997) Гуцульські говірки: короткий словник (онлайн). Львів: Інститут українознавства (дата звернення: 15.12. 2021.): <https://archive.org/details/hutsulslovnik>
8. Гороф'янок І. В. (2021) Матеріали до словника подільського говору. Вінниця: ТВОРИ (дата звернення: 20.01.2022.): [\(PDF\) Матеріали до словника подільського говору | Гороф'янок Інна - Academia.edu](#)
9. Негрич М. (2008) Скарби гуцульського говору: Березови. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'явича НАН України (дата звернення 20.01.2022.): https://chtyvo.org.ua/authors/Negrych_Mykola/Skarby_hutsulskoho_hovoru_Berezovi/
10. Плющ Я. М., Бевзенко П. С., Грипас Я. Н., Козачук О. Г., Леута І. О., Лобода В. В. (2009) Сучасна українська літературна мова. Київ: Вища школа
11. Сабадощ І. (2008) Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород (дата звернення: 20.01.2022.): https://chtyvo.org.ua/authors/Sabadosh_Ivan/Slovnik_zakarpatskoi_hovirky_sela_Sokyrnytsia_Khustskoho_raionu/
12. Семенович П. П. (1986) Словник лемківської говірки: матеріали для словника. (дата звернення: 15.12.2021.): <https://diasporiana.org.ua/slovniki-dovidniki/16234-pirtey-p-slovnik-lemkivskoyi-govirki-materiali-dlya-slovnika/>
13. Шило Г. (2008) Наддністрянський регіональний словник. Львів – Нью Йорк: Інститут українознавства ім. Крип'якевича національної академії наук України, наукове товариство ім. Шевченка в Америці (дата звернення: 15.12.2021.): <https://findbook.in.ua/books/naddnistrrians-kii-rieghional-nii-slovnik>
14. Шило Ф. Г. (1957) Південно-західні говори УРСР: на Північ від Дністра. Львів: Львівський державний педагогічний інститут (дата звернення 20.01. 2022.): https://shron1.chtyvo.org.ua/Shylo_Havrylo/Pivdenno-zakhidni_hovory_URSR_na_pivnich_vid_Dnistra.pdf?

Джерела:

1. Hrvatski jezični portal: <http://hjp.znanje.hr/>
2. Rječnik hrvatskog kajkavskoga književnog jezika: <https://kajkavski.hr/rjecnik/>
3. Rječnik pitomačkog govora: <https://pitomacki.com/>
4. Словник української мови; Академічний тлумачний словник (1970 - 1980):
<http://sum.in.ua/>

Анотація

Дослідження містить аналіз лексики мовлення українців, які емігрували до Хорватії на зламі 19-20 століть. Зібрані матеріали зосереджувалися на домашніх тварин і рослин, які фонологічно, морфологічно та етимологічно опрацювали, а потім порівнювали з українськими діалектами залежно від походження предків учасників та з хорватською мовою.

Ключові слова: мовлення, діалекти, дослідження, рослини, свійські тварини, фонетика, морфологія, етимологія

Summary

The research contains an analysis of the vocabulary of the speeches of Ukrainians who immigrated to Croatia at the turn of the 19th and 20th centuries. The collected materials focused on domestic animals and plants that were processed phonologically, morphologically and etymologically, and then compared with Ukrainian dialects depending on the origin of the ancestors of the participants and with the Croatian language.

Keywords: speech, dialects, research, plants, domestic animals, phonetics, morphology, etymology

Sažetak

Istraživanje sadrži analizu rječnik govora Ukrajinaca koji su se doselili u Hrvatsku na prijelazu 19. i 20. stoljeća. Prikupljeni materijali fokusirani su na domaće životinje i biljke koji su obrađeni fonološki, morfološki i etimološki, a zatim su uspoređeni s ukrajinskim dijalektima ovisno o podrijetlu predaka sudionika ispitivanja i s hrvatskim jezikom.

Ključne riječi: govor, dijalekti, istraživanje, biljke, domaće životinje, fonetika, morfologija, etimologija